

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Borgerlige rigsdagsmænd fra 1660.

Ved

Frederik Barfod.

Særtryk af „Personalhistorisk Tidsskrift“,
3die række, IV. bind.

København.

„Det Hoffensbergske Etabl.“

1895.

Om de adelige og gejstlige medlemmer af rigsdagen 1660 har man en del efterretninger eller har dog forholdsvis let ved at skaffe sig dem. Når vi undtage et par københavnere, har man derimod intet om rigsdagens *borgerlige* medlemmer. Dette bragte mig for tre år siden til at prøve, om jeg dog ikke måtte kunne finde noget om dem. Det var ikke så helt let, da jeg hverken kunde komme i biblioteker eller arkiver. Fra bibliotekerne kunde jeg visselig låne bøger, og det gjorde jeg, men den, som har syslet med sådanne arbejder, vil vide, at det er en fattig udvej at låne de bøger, på hvis tilværelse man tilfældig er bleven opmærksom, i stedet for selv at kunne gennemstøve bibliotekerne. Fra arkiverne får man intet udlånt. Heldigvis er dog arkivsekretær *J. Bloch* min kære, trofaste ven, og det er utroligt, med hvilken utrættelig flid han — fra først af uden et eneste ord fra min side — har fra rigsarkivet bragt mig den ene oplysning efter den anden. Ham skylder jeg altså først og fremst min tak. Men dernæst skylder jeg også de mange min hjertelige tak, som med stor velvillie, skönt jeg jævnlig var dem personlig fremmed, såvidt muligt have besvaret alle de forespørgsler, med hvilke jeg vovede at ulejlig dem. Deres svar har jeg omhyggelig gemt, men som en forklaring skal jeg her tilføje, at, hvor jeg i det følgende nævner dem som min hjemmel, ere års- og dagsangivelserne efter deres navne dagtegningerne for deres breve. — Til trøst for enhver, som måtte komme i samme stilling som jeg, skal jeg her endnu fræmhæve, at af alle mine mange breve ere hidtil *kun fire* blevne ubesvarede.

Således lykkedes det mig lidt efter lidt at skaffe mig mere eller mindre fyldige, mere eller mindre tarvelige, efterretninger om alle de 68 (segstiatte) borgere, som ved sine medborgeres valg indtog plads på hin mærkelige rigsdag. Som prøver på min høst meddeles nu her følgende levnedbeskrivelser. Dog må jeg udtrykkelig bemærke, at om mange af rigsdagsmændene har jeg endnu mindre end om dem, der her ere medtagne, og at der næppe er nogen anden, om hvem jeg har så meget som om Hans Jörgensen Husum.

Af rumshensyn har jeg betegnet følgende kilder således: **E.** ∴: arveenevåldsakten af 10. jan. 1661 (gengiven i „Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearkiv“ II, Kbhvn 1860), — **H. T.** ∴: håndfæstningens tilintetgørelse af 16. novb. 1660 (findes sammesteds), — **L.** ∴: den lercheske dagbog af en ukendt forfatter (optrykt i „Danske Samlinger“

2. II. Kbhvn 1872), — **L. P.** ∴ Ludvig Pouchs dagbog (i det store kgl. biblioteks gl. kgl. samling nr. 649 folio), — **P.** ∴ tilsigelserne til prosessjonen ved arvehyldingen (håndskrifter i rigsarkivet), — **P. V.** ∴ Peder Villadsens dagbog (optrykt i „Nøyagtig Efterretning om Souverainitetet“, Kbhvn 1760), — **R.** ∴ Riegels's skødesløse gengivelse af Knud Wulffs dagbog (i „Femte Christians Historie“, Kbhvn 1792), — **Rh.** ∴ Hans Rhumans dagbog (efter en afskrift af Langebek i det store kgl. biblioteks gl. kgl. samling nr. 2705 kvart), — **U.** ∴ Aksel Urups efterladte papirer (som de ere nyttede af L. Holberg i „Dannemarks Riges Historie“ III, Kbhvn 1735).

Selvfølgelig vil jeg med hjærtelig tak modtage alle pålidelige tillæg og rettelser.

Atke (Hans Hansen),

rigsdagsmand for Slangerup, kaldes af *L.*, *L. P.* og *Rh.* „Atchen“, af *R.* (som s. 101 gör ham til rigsdagsmand både for Slangerup og Ringsted) „Ateken“, af *P.* „Achten“, men kaldes ellers stadig „Hans Atke“, som han da også selv underskrev sig; deltog ifølge *R.* i alle gejstlighedens og borgerstandens fællesandragender, tilsgjeds til arvehyldingen, og underskrev både *H. T.* og *E.*

„Slægten stammer fra Skotland“, siger Rhode¹⁾; meget muligt har han ret, men sin kilde opgiver han ikke. I øvrigt var 1592 en Frans v. Atke tøjmester i Kbhvn, hvilken „utvivlsomt“ er den samme som den Frans v. Zelle, der ansattes som tøjmester ²⁴/₆ 1587²⁾, og i hvem *jeg* mener at turde se en Frans Atke fra Zelle. *R. Petersen* siger: „Den [familien] var en af de fornemste“ i Slangerup³⁾. Det hørte der vel ikke så meget til, og der er al sandsynlighed for, at han har ret, ligesom når han tilføjer, at et af dens medlemmer, „borgmester Hans Atke, var en anset og dygtig mand.“ — Det er denne H. A., som vi i de følgende linier skulle omtale.

⁹/₁ 1658 fik rentemesteren ordre til påny at akkordere med Hans Atke, „borger og indvåner i Slangerup,“ om maltaksisen i byen, da han havde klaget over, at han „ikke uden sin skade, efterdi byen daglig aftager, kunde udstå længere at udgive de

¹⁾ *P. Rhode*, „Saml. til Laals og Falst.s Hist.“ I s. 211. — ²⁾ *O. Blom*, „Kristian den Fjerdes Artilleri“ s. 23 og 347. — ³⁾ *R. Petersen*, „Thomas Kingo og hans Samtid“ s. 47.

80 rdl. årlig“, for hvilke han for et år siden havde forpagtet samme aksise¹⁾. — ¹²/₁₁ 1661 var han en af de fem æmbedsmænd, hvilke det overdroges at affatte rigtige jordebøger over alt det jordegods, som fandtes i Vordingborg, Møns, Jungshoved og Tryggevælde len²⁾. — I årene 1667-69 var H. A. tillige med borgm. Jörgen Mikkelsen i Slagelse skiftekommissær i dødsboet efter borgm. Nils Nilsen i Holbæk³⁾. — ¹³/₂ 1668 indbetalte H. A. forpagtningsafgiften af maltaksisen for kalenderåret 1667 med 50 rdl.⁴⁾. — ²⁰/₂ 1668 fik H. A. konfirmation på et tidligere fæstebrev på Slangerup kirketiende⁵⁾. — ⁴/₃ 1670 fik biskop Hans Svane, på H. A.s andragende, ordre til at tilholde præsten i Slangerup at lade sig nøje med sin residens eller, om han mener at behøve flere huse eller bygninger, da at købe dem af kirken og siden som sine egne at vedligeholde dem på egen bekostning⁶⁾. — ¹⁹/₁₀ 1670 fik H. A. påny sin borgmesterbestilling konfirmeret⁷⁾. Hvad tid han først valgtes til borgmester, vide vi ikke, dog har det sikkert været efter ⁹/₁ 1658, siden han endnu dengang kun kaldes „borger“. — I rigsdagens forhandlinger ses han ikke at have deltaget uden ved sin underskrift, men man havde jo dengang heller ingen rigsdagstidende.

⁸/₁ 1666 konfirmeredes en „*Forskrivelse* mellem H. Atke, borgm. i Slangerup, og hans hustru **Anne Andresdatter**“, dattetnet ¹⁹/₁₂ 1665. Dens indhold var:

Ægteparret var efter tolv års ægteskab uden livsarvinger og har „med hværandre adskillige høje pressurer udstået, besønderligen i forleden højt besværlige krigstid“; tilmed „har manden kun fået ringe midler med hustruen“, og dog have de „levet et meget finlig levned sammen til denne dag.“ Nu have vi besluttet og indgået, at, „om det Gud behagede, jeg Anne Andersdatter først ved døden afgår, da skal min gode mand, forne Hans Atke, beholde al boens ganske formue for sig og sine arvinger og svare til al bortskyldig gæld, og derimod give samtlige mine arvinger trej hundrede og halvtredsindstyve slettedaler, og dette udi vare[r], og ej videre dennem at svare“, efter-

¹⁾ Sæll. Miss. 1658 fol. 321. — ²⁾ *Repholtz*, „Baroniet Stampenborg“ s. 169. — ³⁾ Sæll. Miss. 1667 nr. 517 og 601, 1668 nr. 171 og 364, 1669 nr. 786 og 812. — ⁴⁾ Skatkammerets memorialbog 1668 fol. 31. — ⁵⁾ Sæll. Reg. 1668 nr. 67. — ⁶⁾ Sæll. Miss. 1670 nr. 170. — ⁷⁾ Sæll. Reg. 1670, nr. 292.

som de „ikke ere af broder eller syster, men nogle almuesfolk, af faders og moders syskindebörn födt, som mig aldrig for en skilling godt gjort have . . . Og, om så var, at jeg Hans Atke min kone frafaldt i denne hendes høje alder, da skal hun hendes livstid beholde af vores efterladte formue så meget hende lyster, dog ikke over den halve del, så hun vel deraf kan leve uden mangel; og, når hun da ved døden afgår og hæderlig til jorden er bestedt, da alt, hvis efter hende tilovers er, til min broder- og systerbörn at være forfalden, og for^{ne} hendes arvinger ej mere at være berettiget til end vare[r] for 300 daler, som samme min broder- og systerbörn haver dennem at fornøje, foruden hvis som til de fattige, kirke og skoler kan blive testamenteret, efter boens tilstand, forud bliver erlagt“¹⁾.

Denne „forskrivelse“, der indeholder alt, hvad vi have til belysning af H. A.s husliv, er åbenbart affattet af ham selv og kun underskrevet af hans kone, der sandsynligvis også har været af „almuesfolk“, ligesom hun jo var af „ringe midler“. Den indeholder da også et godt bidrag til hans karakteristik. — Mærke os skulle vi dog, at skovrider Aksel Sörensen i Hjör- lunde og møller Peter Bentsen i Kratmøllen synes at have hørt til hans nærmere omgangskreds, siden han selv $\frac{17}{10}$ 76 stod fadder til den förstes datter og hans kone $\frac{*}{7}$ 60 til den andens sön²⁾.

I Slangerup kirkebog, som först er fra 1725, findes der selvfølgelig intet om H. A., men ellers er der både i kirken og byen flere minder om ham og hans nærmeste. På den nordre side af orgelet, i kirkens vestlige væg, står der således i en oval følgende vers:

„*CruX abiecta diu* | Cossis notissima sedes, solerti | artificis stat
rediviva manu | nunc curavi eam poni heic | *Pingiq. Johanes Atkæus* |
Consul sumtibus ipse suis | Anno 1668“³⁾.

¹⁾ Sæll. Reg. 1666 nr. 6. — ²⁾ *E. Carstensen*, „Hjör- lunde Sogn“ s. 43 og 51. — ³⁾ Denne og de følgende afskrifter, ligesom monumenternes beskrivelse, skylder jeg lærer *C. Betz* og præsten *Fr. Birke- dal-Barfod* $\frac{1}{7}$ og $\frac{20}{10}$ 1892; jfr. *Pontoppidan*, „Marmora Danica“ II, 301, hvor der endnu findes følgende vers af mag. *Torben Vinding* i „Kongens Harrested“ [?: Haraldsted]:

„At frygte Gud, at leve vel og vel at dø tillige,
ej bedre kan man nogen sjæl til efterminde sige,
for sligt vor Atke efterlod sit mindes søde lugt;
at leve så og så at dø er det dog ikke smukt?“

Dette „kors“, som jo allerede var „ormædt“, inden det istandgjordes og påny opsattes, er nu helt forsvundet. — På den søndre væg, over den øverste mandfolkestol, findes et epitafium, mærket 1675, altså opsat af H. A. selv fem år før hans død. Det har i forgrunden store billeder af Atke og hans kone (i baggrunden: Jesu kamp i urtegården og de tre sovende disipler?). Over billederne står følgende vers:

„Heic Visor pictvs tibi cernitvr Adtkivs vr̄bis
Slangendorph consvl qvi popvlaris erat.
Consvl hic in medivm, qvod consvlis acta probarvnt,
Consvlvit dvbitas. Vr̄bs pia testis erit.
Mortvvs in terris, in coelis vivit at ille.
Vivit in hac tabvla. Vivit in ore hominvm.“

Underneden billederne står:

„Her neden huiler Jeg, Hans Atke, Borgemester
i Slangstrup, som nu Blant salig-døde giester,
med sidste hustru min, En Dydig Anna, staar
og venter til vor krop en Engle-klædning faar.
Jeg denne kirkis gaun Og Byens tarv at øge,
det gud er Best bekiendt, har altid traadt*) at søge.
Gud kaldte mig, Og Jeg er for hans ansigt seet,
huor Jesus mig har dømt, og ej en falsk Prophet.

„S. hans Atke døde A^o 1680 den 16 Junij | Og hans hustru S. Anna
Andrisdaatter | Døde A^o 16— —“

Den sidste del af indskriften har enken selvfølgelig tilføjet, men ingen har tilføjet hendes dødsår. — Ordene „og ej en falsk profet“ lader R. Petersen sigte på smædedigteren Jakob Worm, som 1671-77 var rektor i Slangstrup og sagtens, ligesom med alle andre, har haft udstående også med borgmesteren, om hvem „der endnu går den tradition, at han var en meget fræmtrædende og myndig mand, hvad også hans særdeles smukt udførte billede på epitafiet giver indtryk af“¹⁾, vi tilføje: hvad også alle hans indskrifter lade formode. Men verset — mon det skulde være af Worms stiftfader, Kingo? Vi kunde fristes til at gætte det. Af ham ere sagtens også de øvrige latinske og danske vers. — I baggrunden af billedet, fortæller lærer Betz, findes „en mystisk

¹⁾ R. Petersen, „Thomas Kingo“ s. 111. — *) ∴: træet, attræet.

skikkelse i rød kutte og med rød Hætte. Nogle mene, at den skal forestille den falske Profet, andre, at den skal forestille Døden.“

Ved sognefogdens gård i Slangerup (måske tidligere Hans Atkes?) havde der „i umindelige tider“ stået en sten med indskriften: „Hans Atke, Anno 1675.“ Den lod præsten Knækenborg 1883 oprejse på byens torv, hvor den altså nu findes¹⁾.

På hans ligsten (sagtens også kostet af ham selv) står der:

Vel V[ise] Borgemester *Hans H. Atke* Och *Anna Andris Daatter*.

Her sove vi i denne Vraa | Indtil den stoore Dom skal staa | Ihuo du est vor Eftermand | Forvar dig vel for Herrens Band | Om du giör vore Been Uroo | Som har kun her tre Alnis Boo | Den er alene for os too | Her grönis voris Been och grco | I Haab at de skal klædis om | Och Sjæle samlis for Guds Dom | Och nyde der en Engleskik | I Sted for Adams Syndeklik | Gak Læser søg her intet meer | Mens glem ey at du selv est Leer.

Ifølge præsten Skovgaard har H. A. givet en lysekrone til kirken, og den har ifølge Betz følgende indskrift:

Gud til ære oc Slangerups Kircke til beprydelse Anno 1674 Borge-
mester Hans Atke oc Hans Kiere Hustru Anne Andresdaater Hafuer
Ladet bekaaste oc forære denne Liuse-Krone.

Ligeledes have de ifølge Betz „skænket Himlen over Døbe-
fonten Anno 1676.“

Vi kende intet til Hans Atkes forældre eller til hans ungdom. Af det danske epitafium fræmgår det, at han var 2den gang gift og levede med sin 2den kone mindst i 26 år, uden at de havde børn. Hvem hans 1ste kone var, vide vi ikke, men det synes heller ikke, at han har haft børn med hende, i det mindste kan næppe noget barn have levet, da „forskrivelsen“ affattedes. Hans 2den kone overlevede ham, og ²⁸/₁ 1682 fik borgmester Povl Steenbech og Ebbe Jensen ordre til at have tilsyn med hendes midler²⁾, der næppe have været helt små. — ²⁶/₉ 1685 indstævnedes Anne sal. Hans Atkes til underkendelse landsdommers dom i en sag mellem hende på den ene side og forhv. borgm. Povl Steenbech, Jörgen Møllengracht og Ebbe Jensen,

¹⁾ Præsten *Skovgaard* og lærer *Betz* ¹/₇ 1892. — ²⁾ Sæll. Miss. 1682 nr. 32, fol. 269.

kirkevæрге i Slangerup, på den anden side, hvilken dom tilkendte hende og hendes mands arvinger at betale hælften af en kapital på 471 sld., som Otte Powisk [o: Pogwisch] var Slangerup kirke skyldig efter obligation, som skal være leveret i Ebbe Jensens væрге, og hvoraf denne i nogle år skal have oppebåret renten. Højesterets dom af $\frac{26}{10}$ 1686 stadfæstede landsdommernes dom i alle måder, dog Frederiksborg skole for sit retmæssige krav at være prioriteret¹⁾. — Når H. A.s enke døde, vide vi lige så lidt, som når hun var født, men efter „forskrivelsens“ udtryk: „i denne hendes høje alder“ synes hun at måtte være bleven ualmindelig gammel, siden hun overlevede „forskrivelsen“ i fulde tyve år.

— Af „forskrivelsen“ se vi endvidere, at H. A. havde „broder og syster“ (om flere, vide vi ikke). Hans broder var den *Karsten Atke*, som ejede Nörager og var godsinspektør på Vedbygård samt rentemester Hinrich Müllers foged og forpagter på Sæbygård, og ved hvis afrejse der fra egnen, 1666, Kingo skrev sit smukke, hjertelige digt: „Karsten Hansens Afsked fra Løve Herred“²⁾. — Også Karsten Atke har sit epitafium i Slangerup kirke. På dens nordre væg, over døbefonten, hvor rimeligvis tidligere den øverste kvindfolkestol var, men lige over for broderens epitafium, hænger en tavle (med overskriften: K H A—H D D—I M G), på hvilken, inellem to skriftsteder (Ezechiel 37 og Job 19), findes „billedet af en benrad i vandret stilling“, og underst på tavlen står:

Gud Allene æren | Dette Hellige Sted Til prydelse | af | Karsten
Hansön adcke oc Hans Thuene | Husdruer Sl. Harvig Dragun, oc Jo-
hanne | Mungaard Offuer Deris Her Neden | fore Murhuelfuede arfue
Begravls | Bekosted, Anno | 1684.

1684 levede altså både K. A. og hans 2den hustru endnu. Og $\frac{29}{6}$ 1685 indstævnedes Karsten Hansen Atke i Slangerup rådmand Klavs Sohn i Kbhvn for nogle penge, som Sohn efter højesteretsdom var bleven etatsråd Hinr. Müller skyldig. Højesteretsdommen af $\frac{5}{10}$ 1685 stadfæstede magistratens lovlige ind-

¹⁾ *H. R.* stævnebog 1685-86 nr. 35, dombog 1686, II, fol. 529. — ²⁾ *R. Petersen*, „Thomas Kingo“, s. 80-85.

førsel på de fattiges vegne¹⁾. — $10/3$ 1689 indviede biskop Kingo en „*Matthis Atche*“ til medtjæner i Stokkemarke²⁾. Wiberg³⁾ kalder ham „*Mathias Carstensen Atke*“, siger, at han blev præst ssteds 1691, var født i Slangerup og søn af „*C. A. Borgm.*“*), og at han døde i Vesterborg $*/6$ 1715, „lykkelig, rig og anselig; gav [sin kirke] en prægtig lysekroner.“ Om hans byrd kan der da ingen tvivl være. — Hans søn *Hans Kristian Atche* (f. i Stokkemarke $15/10$ 1708, † i Bergen $26/3$ 1771) var først præst i Avrland, dernæst i Lærdal og sluttelig i Kingservik samt provst i Hardanger provsti. „Han var den første, der i Norge gjorde forsøg med poteter“, og 1758 gav han „nogle få poteter“ til den dygtige Peter Harboe Hertzberg, præst i Finnås, der således blev den, som „først indførte potetesavlen i Søndhordland“⁴⁾. — *Hans Didrik Atke*, vistnok en ældre broder til præsten i Stokkemarke, blev 1669 student fra Kbhvns Frueskole og indskreves $14/9$ 1673, gl. 22 år, som stud. med. ved Leydens universitet⁵⁾. Mulig er han senere gået til landvæsenet, og han kan da være „den Hans Atke“, der var „forpagter af Billesbøl og rimeligvis var en søn af Karsten Atke“⁶⁾. Sandsynligvis har han da været fader til den *Charlotte Amalie Atke*, som var gift med Hans Landorph til Billesbølle, „hvilket 1738 blev sålgt“⁷⁾. — Når „*Jörgen Atkes Kjæreste*“ 1676 sammen med borgmester Hans Atke nævnes som fadder i Hjörlande til skovrider Aksel Sörensens datter, kunne vi kun gætte, at denne Jörgen ogsaa har været en søn af Karsten Atke.

Husum (Hans Jörgensen),

rigsdagsmand for Bogense, nævnes hværken af *P. V.*, *L. P.*, *L.* eller *U.*, derimod både af *Rh.* og *R.*; underskrev ifølge *R.* de

¹⁾ *H. R.*, stævnebog 1685 nr. 219. — ²⁾ *G. L. Wad*, „*Pers. Tidssk.*“ I. 4. 293. — ³⁾ *Wiberg*, „*Alm. Præsteh.*“ III. 195; jfr. *Friis* (Rhode) s. 211 og 217. — ⁴⁾ *D. Thrap*, „*Biogr. Lex.*“ VII. 426; *samme* (*J. F. Lampe*), „*Bergens Stift*“ I. s. 203 og 399-400, hvor der tillige gøres rede for H. K. Atkes ægteskaber og børn. — ⁵⁾ *C. F. Bricka*, „*Pers. Tidssk.*“ 1. II. 210. — ⁶⁾ *R. Petersen*, „*Thomas Kingo*“ s. 386. — ⁷⁾ *A. Andersen*, „*Pers. Tidssk.*“ 3. II. 73. — *) Sagtens er det Wiberg, der har udnævnt Karsten Atke til borgmester; eller skulde han mulig have fulgt sin broder i æmbedet? hvilket jo dog Povl Steenbech 1682 havde i en kort tid.

tre første af gejstlighedens og borgerstandens fællesandragender samt bægge de særlige fynske; underskrev *H. T.* og (i hjemmet) *E.*; var tilsagt til arvehyldingen.

Det er let nok at se, at vi i *H. J. H.* have en ualmindelig virksom og foretagsom, desuden en brav og hæderlig mand, men vi kunne desværre ikke skildre ham, som vi gjerne ønskede. Vi kunne jævnlig kun give antydninger, og i dem adskillige gåder, som sagtens vanskelig ville blive løste.

Han var født 1612¹⁾, rimeligvis i et eller andet Husum, hvoraf han så har fået slægtnavnet, som han dog næppe selv synes at have brugt (det var jo så tidens skik), hvorimod alle hans børn brugte det. Hans forældre og hans ungdom kende vi intet til. De første gange, vi have truffet ham, er i følgende aktstykker:

²⁵/₅ 1657 missive til Frans Brockenhuus: „Eftersom Hans Jörgensen, borgmester i vor fæstning Frederikodde*), for os underdanigst haver ladet andrage, at han ej af vores elskelige rigens råd, dør i fæstningen er beliggende, må tilstædes for adskillige vore forretninger, som dør forefalder, derfra herover at forrejse til at påtage sig hans brødre og systre umyndige børns efterladte formynderskab efter hans broder *Åge Jörgensen* her i lenet, da hede vi dig og nådigst ville, at du andre vederhæftige formyndere for samme umyndige lader sætte, som deres gods og formue kunne antage og, som det sig bör, de umyndige til bedste forsvarligen forestå, indtil så længe at fornævnte *H. J.* fra fornø vore bestillinger så vidt kan blive entlediget, at han samme formynderskab kan forestå og forvalte“ osv.²⁾

⁵/₄ 1658: Hans Jörgensen, borgm. i Frederiksodde, indstævner til konfirmation en forhandling og afsked af borgmestrene Peder Pedersen og Bastian Mikkelsen, dagt. Hafn. ²⁵/₁₂ 1656, som de efter en våldgift til sællandsfar landsting mellem *H. J.* og *Fr. Frederiksen*, ridefoged over Kbhvns len, forrettet og afsagt haver, tornæmmelig efter en skifteforhandling, som efter en bemte *H. J.s* broder af *Fr. Fr.* skal være gjort og forrettet. (Forretningen var samtykt af *Fr. Fr.* og af

¹⁾ Se nedenfor s. 34. — ²⁾ Sæll. Miss. 1657 fol. 66. Det ses heraf, at *H. J.* i Kbhvns len har haft eu broder, *Åge J.*, men hvem og hvad var han? Han har tillige haft andre „brødre og systre“, men ingen af dem kende vi. — *) Det er altsaa urigtigt, når *V. Berg* („Smaa Bidrag“ osv. s. 19, jfr. s. 18) synes at mene, at *Johan Gosmann* var byens første borgmester; men krigen har rimeligvis medført, at den ingen borgmester havde fra 1658 til 64.

H. J.s fuldmægtig, men siden har Fr. Fr. undslået sig ved at opfylde løftet om at betale 500 rdl. Stævningen fornyedes så $13/4$ 1662, da sagen på grund af krigen havde som andre sager hvilet¹⁾).

Endvidere er der to missiver af $6/4$ og $7/4$ 1660 om Bergens borgeres og „borgmester i Bogense Hans Jörgensens“ supplikker vedkommende deres interesser på traktaterne²⁾). Desværre er der intet videre hværken om sagen eller dens realitet. — Han kaldes her endnu „borgmester“ men *bosiddende* i Bogense. At ordene må forstås således, at det er borgmestertitlen fra Frederiksodde, han fræmdeles har beholdt, mens han kun *boede* i Bogense, fremgår deraf, at først $26/6$ 1660 blev H. J. af lensmandens, Mågens Høegs, fuldmægtig indsat som borgmester i Bogense³⁾). — Men i mellemtiden har han ført et bevæget liv.

Drysenius skriver næmlig („Om det förrædelige anslag på Malmøe“⁴⁾):

„Anno 1658, sedan det hade utbrustit till fienskap på nytt emillan Kongl. Maytt af Sverige och kongen af Danmark, vid Michaelis tid, kommer en för detta Borgmestr i Fredrichs Udde Hans Jöranson vid namn, som hade förpachtat Akerups gård och hade der nogen rest af bönderne att fordra, och reste så der emillan och Køpenhafn och gester hos Bartholomæus Michelson på Malmøe limhamn. Begynna altså begge desse sin emillan en discurs på hvad sætt Malmøe stadh stod til at bringe under den danske Chrona. Förmente, efter kommandanten Johan v. Essen var ingen infödd svensk, skulle han stå till at öfvertalas på den danska sijda, och der konungen i Danmark ville betala dem, som hade gjort förstreckning af Malmøe borgerskap till Chronan Sverige, skulle sådant væl fåå framgångh. På samme tid var och der tilstædes en borgare ifrån Malmøe Jochum Bruhn, som på sådant deras taal hørde och tychte væl vara. När denne Hans Jöranson kommer till Køpenhafn och sådan discurs och förslag refererar Borgmestaren der sammastædes Christoffer Hansön, öfverlegger han detta med Rickzhoffmestaren Jochum Giersdorff och föredraga det danska Kongen.“ — — —

Hans Jörgensen har da måske været, som Fridericia kalder ham, „den første ophavsmand“ til rejsningen i Skåne. Hvor

¹⁾ H. R., stævnebog fol. 84 og 94. — ²⁾ Sæll. Miss. 1660, nr. 323. — ³⁾ Vedel-Simonsen, „Rugaard“ 2. II. 95. — ⁴⁾ meddelt af J. A. Fridericia $2/5$ 1894 (efter det svenske rigsarkiv).

uheldig denne løb af, vide vi alle. H. J. reddede dog livet*: han har sagtens været i Kbhvn., da de andres fængsling fandt sted. — Men Drysenius fortsætter:

„Skrifver och en annar“ [i begyndelsen af 1659], „den Barthl. sæger vara Hans Jöranson Borgm. af Fredrichzudd hans goda confident och medarbetare uti detta anslag, att all deras möda ær förgæfves, och lyder hans bref sålunda:

„Herren vælsigne dig med alt kært, Amen. Det senaste bud kom mig oafvetande øfver, hvarföre intet frå mig medfölgde, till och med ær all vår möda förgiæfves anvendt, at endoch dine bref med deraf øgonskinlige vælmenhet ær myckit væl på de stæder, ær doch den sæd (af förræderi ment) således vidheftat, at det ringa eller intet achtas, meningen dit gemøte ær uprichtigt och gott nog, allene fälska meniskor af de fremmande hafve dig så øfverladet at du tror hvad som dig föresægz med vidare etc. För denna orsaken med vidare hafva alla redelige patrioter deras omack omsonst anvendt, hvad en ærlig Dansk infödd förebringer, till Rickzens och det algemene bæsta det och væl på de stæder uptages. Når de Tyske det nu endteligen skole approbera och dertill niuta en del vext af det Romersche fruentimmer sædh (som hær mycket tilvexer), kan den Danske afgrøde icke med fördeel høstas. Du förstår væl meningen. Det ær bæst både du, jagh (med flere), som væl så høgt hafva laborerat, sittiom stilla. Hær ær ingen anstalt till duus Es at befodra. Sex sincha kan och icke (förmedelst oenighet) vinna simpel leek, mycket mindre tracta efter Johan, Stork, Deselfinch eller deslike. Quater troia med deras ringare hafva ænnu (Gud vare ærat) varet enige, derøfver vid herrans allmechtige hand och allena mechtige försyn varet våre motståndare bastante etc.“

Som Fridericia siger, er H. J.s brev „ikke helt forståeligt“. Måske skulde det kun „helt“ forstås af Bart. Mikkelsen? Måske har Drysenius hist og her skrevet fejl? Så meget få vi dog ud af det, at H. J. gennem Kristoffer Hansen har henvendt sig til den danske regering, men, som han mener, at tyskerne og især „fruentimmeret“ (dronningen?) have modarbejdet danskerne. — Om forpagtningen i Skåne skulle vi siden høre noget nærmere.

Fra hans skånske æventyr vende vi tilbage til Bogense,

*) Ved en let forklarlig misforståelse har *Fridericia* („Adelsvældens sidste Dage“ s. 397-401) taget ham for den „Johan Jörgensen, borger i Malmø“, som med de andre henrettedes ^{22/12} 1659.

hvor han, som vi vide, $\frac{26}{6}$ 1660 var indsat som borgmester. Om ikke tidligere, så var han fra Frederiksodde øvet i de ham som sådan påhvilende hværv. Marsken Anders Bille havde 1650 begyndt fæstningens anlæg; hvornår H. J. har fået sin ansættelse der, vide vi ikke, men rimeligst synes det os, at han har været med fra første færd, og senest fra $\frac{*}{7}$ 1655, under hele krigen, havde han her haft sin gerning, havde måttet sørge for byens og kirkens bygning som for alle de talrige arbejderes forsyning med levnedsmidler osv. — Heller ikke i Bogense gik han ind til noget let hværv. Byens forfatning var ubeskrivelig ussel: „ifølge en synsforretning over dens gårde, huse osv., optagen $\frac{16}{11}$ 1660, var der i alt 128 grundejendomme, men af dem vare 66 helt øde, som ingen redsel kongen eller byen gör. Af de øvrige 62 er en stor del nedbrudt og forfalden, og resten tilhører meget forarmede. Mange af husene stå ledige, og ingen dennem bebo; en del sidder enker, faderløse og umyndige udi, som intet formår at udgive. Når borgerskabets gæld var betalt, havdes ikke, dem tilhørig, 5000 rdl. derudi, så denne menigheds elændige tilstand er ikke at beskrive“¹⁾. — Hans Jörgensens egen gård var ødelagt under krigen, og denne ødelæggelse regnedes for 700 rdl.²⁾. — Af al denne elændighed fulgte en endeløs forvirring, hvortil endvidere bidrog, at borgmester Jens Madsen*) var død i ufredstiden, og at hans eftermand, „Oluf Svendsen, forh. ridefoged hos Gunde Rosenkrantz, kun fungerede fra $\frac{28}{10}$ 59 til $\frac{26}{6}$ 60“³⁾. Hvorledes alt var opløst, se vi blandt andet af en skrivelse af $\frac{26}{10}$ 60 fra lensmanden Mågens Høeg til Arreskov, befalingsmand på Odensegård: „Effter som [i] Bogense by befindes ingen Raadm[ænd], som Retterne med Borgemesteren kand betienne, Saa befahles hermed Anders Lauritzenn, Jens Jensen och Jens

¹⁾ *N. R. Søkilde*, „Fra Karl Gustavs Indfald“ s. 53; *samme*, „Fyenske Saml.“ X, 33. — ²⁾ *Søkilde* $\frac{14}{11}$ 1892 (efter „Synsvidner efter Svenskekrigen“, pakken „Fyen og Laaland“). — ³⁾ *S. Jörgensen* $\frac{9}{10}$ 1892. — *) Han var indtil 1626 ridefoged hos fru Anna Lykke på Harritslevgård, men havde allerede $\frac{12}{10}$ 1625 fået „fribrev“ af den i regeringen tilfornordnede prins Kristian (V.): „at os elskelige Jens Madsen og hustru må deres livstid nedsætte sig i Bogense eller andensteds, kvit og fri for skat og borgerlig tyng.“ Først var han rådmand, men $\frac{24}{8}$ 1646 blev han forordnet borgmester (se *S. Jörgensen* $\frac{29}{11}$ 1892).

Rasmussenn alle bor[gere] der sammesteds, at de till widere anordning skall assistere [Borge]mesteren med Retten at betienne, saa och med derris Raad saa w[idt] hand det Behøffuer, Huor Effter de kand wide dennem at R[ette]¹⁾. — Trods byens nød og fattigdom synes dog orden temmelig hurtig at være bragt tilveje: et par af de indsatte rådmænd bleve længere tid i tjænesten, Jens Rasmussen endog så langt rådstubogen rækker; og borgmester Hans Jörgensen synes selv at have været en både brav og dygtig mand, der med iver tog sig af borgerskabets tarv, hvorfor han også synes at have været agtet og elsket af dette. — Han havde kun i to måneder været byens borgmester, da han tillige blev dens rigsdagsmand, og herom have vi i „Bogense Raadstue Baagh“ et enestående*) dokument, hvilket vi her skulle gengive:

„Anno 1660. Dend 2 *Novembr*: paa Bogense Raadhuus for Christen Michelsen Raadmand, Niels Nielsen Basse Kongl. Ma^s Byfoged, och Frandtz Jörgensen Kongl. Ma^s Tolder, udj dett gandske Borgerskabs Neruerelse, som Effter indsteffning varre forsamlede, huor da Erlig Wiis och Welfornehme Mand Hans Jörgensen Borgemester Her vdj Staden, foregaff, att som hand Effter Kongl: Ma^s vor Allernaadigste Koning oc Herres vdgangne breff *Daterit* Kiøbenhaffn dend 5 *Augustj* Anno 1660 med andre Stedernis fuldmægtige vdj Riget, Effter flitig begiering och Medgiffn fuldmagt paa Bogense byes veigne til det almindelige mode dend Nest aff wigte 8 *Septembr*: i Neruerende Aar vdj Kiøbenhaffn berammit vor, hafr werrit for Reigst, och nu der fra nyelig hiemkommen, Beretter wnder andet til bede Mode er

¹⁾ „Bogense Raadstue Baagh“ (går fra $\frac{2}{11}$ 1660 til $\frac{6}{7}$ 1677), som velvilligst har været mig udlånt af borgmester *Jürgens*. Ved fugtighed ere enkelte ord eller bogstaver hensmulrede; dem har jeg ved gætning søgt at udfylde og antydet dette ved skarpe klammer. — *) *Fridericia* siger dog (s. 544): „Allerede d. 20. okt. tilkendegav Hans Nansen borgerstandens deputerede, at, når de kom hjem, skulde de sammenkalde borgmester og råd samt borgerskabet, hvær i sin by, og opfordre dem til under stadens segl at udstede en stadfæstelse på arvehyldingen. Sådanne akter, byggede over en af regeringen opsat formular, udstedtes derpå i den nærmest følgende tid af en række købstæder.“ — *Bricka* skriver ($\frac{6}{6}$ 1894), at rigsarkivet har sådanne erklæringer fra Ribe (af $\frac{24}{10}$ 1660), Slangstrup ($\frac{29}{10}$), Storehedinge ($\frac{9}{11}$), Randers ($\frac{6}{11}$), Ringsted ($\frac{10}{11}$), Roskilde ($\frac{10}{11}$), Ålborg ($\frac{12}{12}$) og Rudkøbing ($\frac{12}{12}$). „Alle Byerne have ikke fulgt den tilsendte Formular, men behandlet den mere eller mindre frit. Navnlig Aalborg synes at have stillet sig meget frit over for Formularen“, som Bogense heller næppe har fulgt.

forløben at alle Rigens Stender Som der wore forsambelede, Rigens Höyuiise Raad, Adel sambt Geislig och [Bo]rgerstand alle Eens Stemmig aff en höytskyldig Lydigheds [P]ligt, imod höystbede hans Kongl: Maytz: och det gant[sk]e Kongl: huus till Thaknemmeligheid for alde dend Kongl: [och] faderlig omsorrig Hans Maitz: som en Naadig Herre [och L]andsens fader i denne Affwigte bedrøffuelige Krigs[fare] f[or] det gandske Riige och Wndersaatter haffr dra[git], och ved adskillige höye farligheder vdstanden, Haffr [f]orbete Stender sambtlig *erclerit* och hyldet hans Kongl: Ma^s [han]s Kongl: Höyhed Prindtzen, med de andre Kongl: börn, [och] det ganske Kongl: Huus Baade paa Mandz och quinde [Side]n att verre Danmarches Riige Arffuelig arff-[giffuen, en] Efftter anden til Euig tid: Och tillspurde [nu] bete Borgemester Hans Jörgensen om det Hederlige [Borge]rskab der med vore tilfreds, och det nu ved derris Eed for Retten ville bekreffe, saaledis som worris Borge[me]ster Hans Jörgensen med andre Welbete Rigens Stender [de]t sluttede haffr, Huilche alle Eftterskr^{ne} Borgere ved Eed och Opragte fingre haffr v[er]d dette och [allt] samtøgt och bekrefftuget samme derris Borgemesters for Retning v[er]d andet her med for Rette de haffr, at bliffue och Staa ved magt i alle maader, Ønskede der hoes samme Christelige Werch maa verre skede i en lycksalig tid, Gudz höye och Hellige Naffn till æhre, det gantske kongl: huus til Størche och dette arme fortregnde Rige och Indbyggerne till hielp Redding gauffn och goede. huor Epter forbete Borgemester vor Raadstuff winde begierendis. Som er sked [v[er]d] Eftterskr^{ne} borgerskab neruerelse, Nemblig [*her følge nu tretifem borgeres navne*], alle bor[gere] och indvaaner her udj Bogense *etc.* *)

Da dette møde fandt sted, var, som vi så, „Frantzt Jörgensen Kongl. Ma^s Tolder“ i Bogense, og han var det endnu ²¹/₁₁ 1662; men allerede ¹⁸/₄ 1663 udnævntes H. J. til tolder¹). I rådstubogen kaldes han ²⁰/₅ 1670 „Accice Mester“, ⁵/₈ 1672 „Borgemester, Tolder och Consumtions forwaldter“ og således mange gange senere; i rentekammerets afregningsbog (1670) kaldes han „tolder, aksiseforpagter og borgemester“. Han synes også at have beholdt alle disse stillinger til sin død, da han afløstes af Jens Bentzen som tolder.

Et par måneder efter det forrige møde holdt han ¹⁸/₁ 1661

¹) Rentk.s bestall. bog 1663 nr. 64. — *) Jeg tillader mig at tilføje, at selv dygtige historikere vilde vide den tak, der måtte kunne undervise dem om, hvor vidt man i andre byer har gået således fræm som H. J. i Bogense. Hidtil kendes nok intet tilsvarende aktstykke.

atter møde på rådhuset og „ombad Borgerskabet at ville giffue Noget till Stacheles boderne her *ibem* at kunde bliffue ferdig med, paa det de Arme Nødtørfftige Stackarle der udj er kunde haffue deris Schiull.“ Selv vilde han „lade Ett Fag ferdig giøre“; og tyveni borgere gave da tilsammen 604 tagsten. — Omkring 1662 „skal han have bygt eller ombyggt den latinske skole i Bogense, som lå på St. Annegaden, østen for kirken“ ¹⁾. Der findes da også under „Kirkens Regnskab Phil. Jac. 1685-86“ følgende antegnelse ²⁾: „Ellers findes i den søndre Karle Kapel et Begravelsessted, som sl. Borgemester Hans Jörgensen og hans Arvinger i forrige Tider er forundt imod den latinske Skole, som den sl. Mand af ny har ladet opbygge og i hans levende Live er bleven muret og forfærdiget, og som hvis Breve og Bevilling derpaa var udstedt, er ved ulykkelig Ildebrand for nogen Aar siden bleven med andet mere opbrændt, og Sigr. Tolder Christian Pedersen, som nu til Ægte haver forbemeldte sl. Borgm.s Efterleverske, agter at antage, reparere og bruge samme Begravelse, da er det hannem ogsaa bevilget, eftersom Kirken ved ermeldte Skoles Opbyggelse haver faaet god Værd og Fornøjelse“ ³⁾. — 1664 søgte han kongen om, „at en del af byens jorder, øde damme [dæmninger?] måtte blive sålgte for at afbetale den store gæld og vidtløftighed, hvori byen i forleden fejde var gerådet, hvilket også $\frac{11}{10}$ 64 blev bevilget efter foregående uvildige mænds taksering at måtte ske“ ⁴⁾. —

„Hans Jörgensen synes at have været en velhavende Mand“ ⁵⁾, hvad enten så formuen har været arvet, selverhværvet eller tilgiftet. Noget nærmere herom skal han selv i det følgende meddele os. Men med formuen og virksomheden fulgte selvfølgelig en mængde retstrætter:

$\frac{30}{11}$ 1661 tilskødede fru Kirsten Munks arvinger ham „et bolig

¹⁾ *Vedel-Simonsen*, „Rugaard“ 2. II. 98. — ²⁾ „Bogense Kirkebog“ (o: Regnskabsbog) 1587-1694. — ³⁾ *G. L. Wad* $\frac{24}{4}$ 95. „Det hele Stykke er imidlertid overstreget, hvorhos der i Marginen staar: NB: dette er af Forseeise her indført.“ *Wad* ($\frac{23}{5}$ 95) mener dog, hvad også jeg mener, at denne anmærkning „betyder vist kun, at det er indført paa et galt Sted.“ — ⁴⁾ *Vedel-Simonsen*, „Rugaard“ 2. II. 99. — ⁵⁾ *S. Jörgensen* $\frac{8}{10}$ 1892.

i Vendsherred¹⁾. — $\frac{26}{4}$ 1663 stævner han Korfits Trolle „formedelst han ej har betalt en summa penge efter obligations indhold, ej heller maning holdet“²⁾. — Ifølge Skovby herreds matrikel af $\frac{7}{3}$ 1664 havde han Skovby sogns kirke- og kongetiende i fæste, hvær af dem stående for tretini tdr. hartk.³⁾. — $\frac{25}{4}$ 64 stævner han en dom af sællandsfar landsting til underkendelse, fordi den ikke har tilkendt skovrider Kasper Lindener efter hans obligation at give H. J.s umyndige datter rente af gælden; og $\frac{20}{6}$ s. å. underkendte højesteret landstingsdommen og kendte Lindener pligtig at betale hende renten⁴⁾. — $\frac{8}{10}$ 1664 fik han kgl. skøde på 257 tdr. $\frac{21}{3}$ fdk. $\frac{22}{5}$ β hartk. i Hindsgavl, Rugård, Silkeborg og Ålborghus amter, beregnet til 12,853 $\frac{3}{4}$ rdl. 20 sk., hvoraf 11,037 $\frac{3}{4}$ rdl. $\frac{211}{2}$ sk. dækkede hans fordring efter rentemesterens afregning, og resten gaves for pant på borgm. P. Pedersens og Jens Andersens vegne⁵⁾. — $\frac{14}{7}$ 1665 befalede et kgl. resk. til Bogense magistrat, at de henved 300 daler, byens afgangne borgm. Jens Madsen (H. J.s svigerfader) i den svenske fejde til byens konservation havde udlagt [egentlig var det 240 rdl. 4 \mathcal{L} , så det øvrige har vel været renter], måtte efter vurdering hans arvinger i byens jorder udlægges; hvorpå ved en rådstudom af $\frac{23}{8}$ s. å. tillige ejendomsret til flere af byens jorder tilkendtes H. J. selv for 134 rdl. 3 \mathcal{L} , „han på byens vegne siden 1660 havde udlagt til adskillige rejser, fornæmmelig til den store forsamling i Kbhvn, samt til landkommissærers fortæring osv.“⁶⁾. — Med Mikkel Philipson i Fredskov havde han adskillige sager: således stævnedes han $\frac{31}{8}$ 64 to tingsvidner, udstedte $\frac{2}{5}$ og $\frac{16}{5}$ 62 af Harritslev birketing, og en dom, afsagt ssteds $\frac{6}{10}$ 62 imellem ham og M. P., vidnerne til underkendelse og dommen til stadfæstelse⁷⁾; ligeledes $\frac{29}{1}$ 66 et delemål, som M. P. var frikendt for, til underkendelse; og $\frac{28}{3}$ 66 en ny dom, afsagt ssteds, samt $\frac{7}{5}$ 66 til stadfæstelse en landstingsdom, som højesteret $\frac{3}{8}$ s. å.

¹⁾ *Søkilde*, „Skøde- og Pantebøger“ s. 82. — ²⁾ *H. R.* stævnebog fol. 75; dommen ikke tilført. — ³⁾ *Vedel-Simonsen*, „Rugaard“ 2. II. 109. — ⁴⁾ *H. R.* stævnebog 1664 fol. 145. — ⁵⁾ Skødeprotokol L. 536. Godset i Ålborghus og Silkeborg amter blev ifølge en vedtegning i skødeprotokollen atter udlagt til kongen ved kommissjonsforretning af $\frac{21}{10}$ og $\frac{25}{10}$ 1685. — ⁶⁾ *Vedel-Simonsen*, „Rugaard“ II, 56. — ⁷⁾ Fynske landstingsprotokol 1664 nr. 4.

stadfæstede, idet den tilpligtede M. P. at betale den omtvistede tiende¹⁾. — $\frac{12}{10}$ 64 indstævnedes han til svækkelse en dom, udstedt af Skovby herredsting $\frac{25}{7}$ s. å. angående de tvende ejendomsgårde i Ellegårde og Eskelund²⁾. — $\frac{8}{2}$ 65 indstævnedes han til svækkelse en to dage forinden af samme ting udstedt dom i en sag mellem ham og Nils Pedersen Møller ved Rugård, ang. et par øksne³⁾. — $\frac{5}{4}$ 65 indstævnedes han til svækkelse en af Middelfart byting $\frac{29}{3}$ s. å. udstedt dom mellem ham og afgangne Peder Lavritsens arvinger ssteds, ang. landgilde og skyld af fire gårde i Båring, „dennem tilhørig, hvoraf hannem herligheden er skødt, som byfogden ham skal have fradømt“; og $\frac{6}{6}$ 66 indstævnedes han til svækkelse ang. samme sag en dom af $\frac{22}{1}$ og en opsættelse af $\frac{18}{5}$ ⁴⁾. — Ligeledes stævnedes han $\frac{5}{4}$ 65 til underkendelse en dom, udstedt $\frac{29}{3}$ s. å. af Harritslev birketing mellem ham og en del af Skovby sognemænd, som tjæne til Harritslevgård, og som birkefogden for tiende har frikendt⁵⁾. — $\frac{3}{5}$ 65 stævnedes han herredsfogden i Vendsherred for en dom mellem Jens Henriksen, skriver af Hindsgavl amt, og Hans Madsen i Båring, ang. en gældsfordring for skriver-skæppe, dommen til underkendelse og det udvurderede bonden at leveres⁶⁾. Jens Henriksen stævner imidlertid $\frac{9}{12}$ 65 landsdommeren i Fyn, fordi han har underkendt herredsfogdens dom mell. ham og borgm. H. J. på en af hans bønders vegne, ang. nogen restanse Jens H. har at fordre; og højesteret dømmer $\frac{30}{8}$ 66, at: „Efterdi restansen ej i lovlig tid er søgt, bør den igen restitueres bonden; ang. skrivnerskæppen, J. H. har fået udlæg for, da må han nyde den; og sagen dermed aldeles være ophævet“⁷⁾. — Med Peder Fransen, borger i Bogense, havde han en række sager: $\frac{14}{3}$ 66 stævnedes han til underkendelse Bogense bytings dom af $\frac{23}{1}$ s. å. mellem ham og Peder Fransen⁸⁾; $\frac{31}{8}$ 66 fik landsdommeren i Fyn ordre til (uden opmands

¹⁾ H. R. stævnebog 1666 fol. 317, dombog fol. 53. — ²⁾ Fynske landstingsprotokol 1665 nr. 21. — ³⁾ Ssteds nr. 1. — ⁴⁾ Ssteds nr. 2. — ⁵⁾ Ssteds nr. 3. — ⁶⁾ Ssteds nr. 11. — ⁷⁾ H. R. stævnebog fol. 92, hvor dommen er tilført; Hans Jörgensens kontrastævning af $\frac{24}{7}$, 66 ssteds fol. 379. — ⁸⁾ Fynske landstingsprotokol 1666 nr. 5.

udnævnelse) at dømme i en sag mell. H. J. og P. F., som de til landstinget udnævnte våldgiftsmænd have været stridige at kende udi¹⁾; ¹⁴/₁₁ 66 indstævner H. J. til stadfæstelse en to mænds dom mell. ham og P. F., ang. fordring for indkvartering²⁾; og ⁴/₅ 67 stævner H. J. landsdommer Hans Oldeland i Fyn, fordi han haver fridömt P. F., for en fordring „hjelpe-kvarter-kontribution“ udi forløbne fejdetid, som sl. borgm. Jens Madsens börn og börnebörn hos hannem havde at fordre, og i det sted tilfundet ham prosessens anvendte omkostninger at betale; men højesteret kendte s. å. ¹⁴/₈ P. F. i alle måder fri at være, hvorved sagen i alle måder ophævedes³⁾. — ¹⁵/₁₀ 66 fik han to bevillinger (konf. ⁷/₁₀ 70), den ene på at rødde nogen skovjord på Æbelø, med kontributionsfrihed i tyve år, da han „den største del af den under bemældte Bogense liggende ø fra dennem, som samme ø imod forstrækning til byen købt eller i pant havde, skal have indløst, på det den fræmdeles under byen kunde forblive“; og den anden til at inddæmme en del strandjord ved Bogense, med kontributionsfrihed i 50 år⁴⁾. — ⁹/₂ 67 fik han 161 tdr. 3 sk. ¹/₅ fdk. hartk. af kgl. gods i Skovby herred og fra Århus kapitell (regnet til 8068³/₄ rdl.) imod 141 tdr. 4 sk. ²/₃ fdk. af det ham i Hindsgavl amt udlagte gods og resten i pengegodtgörelse⁵⁾. — ²⁹/₁₁ 1667 stævnedes han landsdommeren i Fyn, fordi han har tildömt ham at betale Johanne Jörgensdatter i Ringsted en summa, hun som ret arving efter afgangne Nils Jörgensen hos ham som gæld prætenderer, ej agtende hans protest, at N. J. ved afregningen var bleven ham penge skyldig, og ikke omvendt. Højesteretsdommen af ⁴/₇ 1668 befrier ham i alle måder for Joh. Jörgensdatters tiltale⁶⁾. — ⁷/₅ 69 stævner han

¹⁾ Fynske Miss. 1666 nr. 40. — ²⁾ Ssteds 1666 nr. 2. — ³⁾ *H. R.* stævnebog 1667 fol. 233. — ⁴⁾ Fynske reg. 1666 nr. 56. *Vedel-Simonsen* siger om den første bevilling („Rugaard“ III, s. 6, jfr. s. 111): „Kongen tilstod borgm. H. J. nytten og brugen i tyve år (ja, som det synes, endog tiendefrihed) af den byen tilhørende og for 4000 daler af byens midler 1623 indkøbte Æbelø, dels fordi han havde udløst den fra dem, den var pantsat til, og dels fordi han havde gjort sig fortjænt ved dens mange trærødders oprödning.“ —

⁵⁾ Skødeprotokol M 384, jfr. Sæll. Miss. til kommersekollegiet ³⁰/₁₁ 1666. —

⁶⁾ *H. R.* stævnebog fol. 51, dombog fol. 28.

landsdommer Jens Lassen, fordi han har tilfundet ham, i hans fraværelse, at betale Hans Oldeland en gældsfordring, næmli­ g nogle . . .*) til 40 rdl., som han sig af Peder Fransen i Bogense skal have tilforhandlet, uanset at hværken med obligation, rigtig købmandsbog eller levende røst skal være bevist, at han enten H. O. eller P. F. nogen gæld med rette skal skyldig være. Højesteret dömmet $27/7$ s. å. H. J. fri for landsdommers tiltale at være, og landsd. Hans Oldeland skyldig at erstatte og betale H. J. al anvendt bekostning, indtil denne højesteretsdom er tagen beskrevet¹⁾. — $29/5$ 69 stævner han til konfirmation Kbhvns magistrats dom mellem ham og Magdalene sl. Hans Pedersen Kleins, ang. nogen gæld efter regnskab og „dandemænds gerning“, som Hans Jörgensen på sin formands**) vegne hos bemældte H. P. Klein skal have at fordre²⁾. — $4/11$ 1669 stævner han landsdommer Hans Oldeland, fordi han ikke alene har kendt byfogdens dom i Odense for dele ved magt, men endog stadfæstet den udstedte dele over hannem til Odense byting ang. en gældsfordring, som mr. Jörgen Bærtelsen haver ladet søge ham for udenfor hans eget værneting³⁾. — $28/4$ 70 udstedte han kontrastævning imod Sören Kornerups stævning på sin hustrus, Kirstine sl. Tord Andersens***) vegne, ang. en fordring på 95 rdl.; men højesteret tilkender $4/7$ s. å. H. J. at betale prosessens omkostninger og Kornerup ej videre at betale, end hvad han har an­ nammet $\text{c} : 70$ rdl.⁴⁾. — $28/10$ 71 stævner han til påkendelse Kbhvns rådstudom af $9/5$ 70, i en sag mellem ham selv og hans stiftsöns formynder, Isak Pedersen. I sit indlæg af $19/6$ 72 siger han . . . „Skiftebrevet, som efter min sl. formand [$\text{c} : \text{Tord Andersen}$] er forfattet, mælder, at min stiftsön arveligen er tilfalden 2000 rdl., og at hans moder, som jeg nu til ægte haver, derfor

¹⁾ H. R. stævnebog 1669-70 fol. 3, dombog 1670 I fol. 501. — ²⁾ H. R. stævnebog 1669 fol. 236; dommen ikke tilskreven. — ³⁾ H. R. stævnebog 1669 fol. 55; dommen ikke funden. — ⁴⁾ H. R. stævnebog fol. 153, dombog 1670 II. fol. 1. — *) Her fattes et ord både i stævnebogen og i dombogen. — **) $\text{c} :$ sin hustrus forrige husbonds, Tord Andersens. — ***) I et revers af $17/11$ 1663 kaldes denne hædersmand „ærlige og velfornemme mand Toerd Andersen her“ [$\text{c} : \text{i Kbhvn}$].

skulde forsikre barnets formynder udi barnets fædernegård så vel som udi al hendes ejende og bekommende gods.“ Jeg har for de 2000 rdl. tilbudt Isak P. „udi god ejendom tredobbelt forsikring, nemlig *först* min sl. formand Tord Andersen Sejleggers gård, han her i Kbhvn iboede, som mig er bøden 5000 rdl. for, hvorudi ingen prioritet uden én for 2000 rdl. [∴ dr. Kasper Bartholins], *der næst* en del af mit eget jordegods, Æbelø, hvorudi jeg er berettiget 3000 rdl.“ Dette tilbud havde I. P. dog ikke villet modtage: han havde i sit indlæg af $\frac{9}{6}$ sagt, at han „var af enken med mange løfter bragt til at påtage sig værgemålet, hvad hun selv kan bevidne; at hun strags efter ægtede H. J., som var en fremmed, ikke alene udenbys, men endog uden landet boende mand, ved hvilket giftermål hun ikke alene forglemte den pligt, hun var sit barn skyldig, men endog forglemte at rette for sig til mig på hans vegne, efter skiftebrevets tilhold. Hun drog af staden og efterlod ingen af sine midler. Jeg tör ikke modtage udenbys forsikring for arv, falden inden stadens frihed“. $\frac{19}{6}$ 1672 faldt højesterets dom: „Efterdi borgmesters og råds dom er så vel grundet, at den med intet nöjagtigt kan svækkes, da bör den ved magt at blive, således at borgm. H. J. stiller I. P. på hans myndlings vegne nöjagtig forsikring for det myndlingen tilkommende patrimonium, enten i ejendom eller ved forlovere i Kbhvn. I det øvrige bör borgm. H. J. at betale I. P. den billige på prosessen anvendte bekostning“ etc.¹⁾ — $\frac{7}{4}$ 76 stævnedes H. J. landsdommeren i Fyn for en dom mell. ham og Jörgen Kaas, ang. nogle bøder, forfaldne hos en del bønder i Skovby herred for ulovlig krohold og misbrug af brændevinspander og bryggerredskaber. Ifølge højesteretsdom $\frac{29}{6}$ s. á. bör borgm. H. J. efter kgl. forordning som förste angiver denne konfiskation at oppebære, og herredsfogden bör give ham tyve rdl. til prosessens bekostning²⁾. — $\frac{2}{7}$ 1681 stævner han en dom af Fyns landsdommer, fordi den tilfinder ham og de andre af borgmestre og råd, som ej især ere privilegerede, eller deres

¹⁾ H. R. stævnebog 1671 fol. 37, dombog fol. 64. — ²⁾ H. R. stævnebog 1676 fol. 146, dombog fol. 551.

arvinger, at svare til mr. Hans Klavsen Bangs værgemål, som betroet farbrødrene mag. Mattis Bang og Lorens Klavsen Bang. Højesteretsdom $14/9$ s. å. kender H. J. aldeles fri for denne tiltale¹⁾.

Vi skulle endnu under ét tage fire sager, der vistnok dreje sig om et slægtskabsforhold, som vi dog endnu ikke se os istand til at udrede. $4/2$ 1663 fornyede Mette Vilhelmsdatter, sl. Hans Brodersens i Odense, sin stævning af en d. $21/10$ 62 udstedt Odense bytingsdom mell. hende og borgm. H. J. i Bogense, ang. 217 rdl. kapital og efterstående rente efter forrige borgm. Jens Madsens *ibid.* udgivne obligation, dommen til underkendelse²⁾. — Samme retsdag stævnedes borgm. H. J. [borgm.?] Nils Lavritsen i Svenborg med en missive fra Mette Hans Brodersens til rigens kansler Kristoffer Urne, ang. det udlæg, hende er gjort på skiftet efter borgm. Jens Madsen, „hvilket hun kansleren i betaling skal have tilbunden at fræmlægge“ [!]³⁾. — $18/2$ 63 stævnedes H. J. samme Nils Lavritsen med en missive fra rigens kansler, ang. det udlæg, Mette Hans Brodersens er gjort på skifte efter Jens Madsen, som hun velbårne hr. kansler udi betaling skal have tilbunden⁴⁾. — $29/4$ 70 indstævner han (i en del poster til stadfæstelse, i en del til underkendelse) borgmestres og råds dom mell. ham, på hans myndlings Anna Elisabet Schultz's vegne, og forhv. generalproviandmester Hans Villumsen, ang. rigtighed for hendes patrimonium og [arven] efter hendes [halv] broder Hans Mule*), eftersom Hans Willumsen, som dermed indesidder, ikke vil til endelighed dermed. Højesteret dömmet $1/8$ 70: „Efterdi borgemesters og råds dom er grundet på lands lov, billighed og klare dokumenter, da hör den i alle punkter ved magt at blive, og H. V. pligtig at betale H. J. på A. E. Schultz's vegne al processens billige omkostning osv.“⁵⁾. — Til oplysning om slægtskabsforholdene må foreløbig tjæne: Dr. Jens Mule, borgm. i Odense (f. $15/9$ 1564, † $26/5$ 1633) giftede sig 2den gang med Anna Villumsdatter⁶⁾. Af deres

¹⁾ H. R. stævnebog 1681 nr. 191. — ²⁾ Fynske landstingsprotokol 1663 nr. 6. — ³⁾ Ssteds nr. 1. — ⁴⁾ Ssteds nr. 16. — ⁵⁾ H. R. stævnebog 1670 fol. 155, dombog 1670, II. fol. 587. — ⁶⁾ Worm, „Lexicon“ II. 82 og III. 145, Mumme, „St. Knuds Kirke“ s. 227. — *) Oberstlöjnant, † under Kbhvns belejring 1659

åtte børn var ovennævnte Hans Mule det ældste. Enken ægtede så dr. Kristoffer Schultz, som 1645 blev apoteker i Odense, men døde efter åtte års ægteskab. Blandt hans børn med hende var ovennævnte Anne Elisabet Schultz, der, da også hendes moder døde (1652), fik Hans Brodersen til værge. Også han døde ($\frac{2}{3}$ 1658), og nu fik hun til værge Hans Villumsen, en broder til Mette Villumsdatter (se ovenfor). Da også Mette døde ($\frac{2}{3}$ 1667), blev værgemålet og formyndereskabet for A. E. S. overdraget borgm. H. J., der kaldes hendes „plejefader“ og udentvivl på en eller anden måde har været svågret med hendes forældre. Allerede $\frac{26}{5}$ 69 havde Odense borgmestre og råd dømt H. V. til at gøre rigtighed for godset, hvad han dog ikke gjorde, hvorpå der udnævntes kommissærer, som skulde modtage formuen af H. V. og levere den til H. J. som „Hans Brodersens børns formynder.“

— Vi gå over til andre sager af en helt anden art, og meddele da først følgende ansøgning:

„Hans Kongl. Mayt. med det gandske Kongl. Huus ønsker ieg udj ald Lycksalighed.

„Eftersom ieg Hans Kongl. Mayt. *proviand* och Biugnings skriffuers Bestillinger (aff Rigens høywisse Raad udj Judland) haffuer werit tilskicket och betroed, huorfore ieg er skyldig Regnskab at giøre. Och eftersom Fienden, i Friderichodde Erobbing, en gandske deell mine Breffue och Regenskaber forryckte, skal dog yderste flid anwende, saa uit mueligt, Rigtighed derfor at bringe tilweye, och naar ieg da samme Regenskaber saauit skee kand haffuer udi rigtighed bragt, at ieg ei der wed penges Spilde dermed her offuer til Landet for Reisse skulle, Er ieg allervnderdt begierende, hans Mayts Naade Befalling til tuende goede Mend och *Commissarier* udj Fyen Eller Judland, der samme Regenskaber med dess Ordre, Bewisser och andet behørigt maatte effter see *Liquidere*, beregne lade och mig siden derfor endelig *quittere*, herpaa hans Kongl. Mayt. naadigste Suar begieres, hans Mayt. med det gandske Kongel. Huus udi all Lycksalighed Ønsked.

Kiøbenhaffn

d. 25 Martij 1660.

Nest min allerunderdt^e thieniste
Hans Jörgensen¹⁾.

¹⁾ „Personalialia“ ved rentek.s arkiv.

Hvad denne Ansøgning førte til, vide vi ikke. Fulde tre år yngre er en anden ansøgning:

„Stormechtigste, Høybaarne første, allernaadigste Herre och Konge. Hvorledes ieg, Eders Maj. allerwnderd. thienner i denne forløbne tid haffuer weret medtagen, det wdwiiser min bedrøffuelige tilstand. Efter ad ieg först udj Friderichs odde och Fyen miste alt det ieg der eyedde och der foruden huis femoen och Quæg med Restandtz och desslige, ieg mig udi Skaane ved min forpachtning efterloed formedelst det bedrøffuelige Malmoeske anslag, och mine breffue, ieg derom med Bartholomeuss Mickelssen wexlede, bleff mig aff de Suenske fratagen. Naar jeg nu med min fatige hustrue och Börn mig i Bogense udi Fyen haffuer nedersat, i forhaabning, mand der brødet kunde erwerbe, Er ieg da strax paa samme Byes wegne, med andre aff Stenderne hid til Kiøbenhaffn forskreffuen, huor it gandske fiering Aar formedelst den forandring. udi Regieringen maatte forbliffue, Och da ieg Imellem Martini och Juell hiemb-kom, komb strax efter Juel Kongel. Befahling, at ieg med andre der udj landet det bessuerlige Matriculs werch skulle Jndrette. Med huilchet ieg til Micheli 1662 haffuer hafft at forrette, huor udoffuer ieg mine Regenskaber til hans Kongl. Mayt. aff mine Bestillinger udj Frederichsodde ey tilforne kunde wdredde. Och naar ieg nu samme Reigenskaber at forclare er hid kommen, haffuer ieg her ofluer Jt gandske fjerding Aahr weret opholdt, Och efftersom Hr. Rendtemesterne formeener, ieg endeligen for proviandten i Frederichsodde skal giøre Regnskab, Wanseet ieg icke al Eeniste min tilstand dermed lenge forhen for eders Kongl. Majt. haffuer aandraget, Mens och med adskillige Richtige thingswidner, Saauelssom Riigens Raads skriftlige resolution och Suar, wdførlig och sandferdig haffuer beuiist, at Riigens fiender mig alle mine breffue och proviant-Regnsbr. udj min frauerelse haffuer frataget, Saa det er mig w-mueligt enn Eeniste dags wdspiisning at forClare, meget mindre Saadan et besuerlig werch at til weye bringe, huorfore ieg ehr høyelig for Aarsaget, til Hans Kongl. Mayt. min allernaadigte Herre at indflye med allerunderd. Begiering, hans Kongl. Mayt. will were mig, Hans Kongl. Mayts allerunderd. thienner saa Naadig, och mig for samme w-muelige Prowiandt Regnskaber at giøre forskaahne. Saauelsom och Hr^r Rentemesterne lade befalle, at de mig och udj andre mine werff snarist wille Expedere, at ieg icke her gandske skal fortæhre meere end ieg nogen tid kand betalle, och saaledis ald min wersslige welfart fra min fatige Hustrue och elluffue Smaa Börn Consummere och henset, Som ieg allerunderd. begierer hans Kongl. Mayt. Naade wilde anssee, forwendtende herpaa hans Kongl. Mayt^s Naad. milde Suar, Huorfore Gud Ewindelig were

hans Kongl. Mayts Riige Lön, wdj huis Guddommeligh beskiermelse
hans Kongl. May. med det gandske Kongl. Huus throligh andtwordes.

Actum Kiøbenhaffn

den 6te April A^o 1663.

Hans Kongel. May

Allerunderd. Tienner

Hans Jörgensen.“

Endelig faldt den kongelige resolution (nr. 54) sålydende:
*„Disse Proviandt Regenskaber haffuer wi naad. efterladt hann., og
derfor at were forskaanet, den 16. Aprilis 1663. Frederich.“*

I rentekamrets registerbog¹⁾ findes endvidere: „21. apr. 1663 fik Hans Jörgensen kvittanse for Frederiksoddes bygning item for denne bys kirkes bygning, som han af de jyske rigens råd på h. kgl. majts. vegne dertil er bleven betroet. Regnskaberne vare beregnede fra juli 1655 til $\frac{24}{10}$ 1657 som Frederiksodde til de svenske med magt overgik.“

Ifølge „registerbog over afregninger og skøder til kongen Litr. S skulde der desuden findes en del afregninger vedkommende borgm. H. J. i Bogense for 1655-64, mest Frederiksoddes bygningsregnskaber, men de ere ikke fundne i samlingen. — I „skatkammerets memorialbog“ 1665 fol. 300 findes imidlertid under 23. septb:

„Velb. Eggert Abildgaard til Lunderup fordrer for 89 $\frac{1}{2}$ par okser, som er leveret a^o 1657 udi Frederiksodde, nu Fredericia, til Hans Jörgensen, da proviantskriver, hvis regnskaber de svenske borttoge, og H. J. for regnskab at gøre er forskånet d. 21. apr. 1663:

å 25 rdl.	2237 rdl. 2 ƒ
rente fra $\frac{24}{9}$ 57 til $\frac{24}{9}$ 65 udi åtte år . .	1074 — „ -

efter dags afregning.	3311 rdl. 2 ƒ.
-------------------------------	----------------

bevis eller attestationer er af H. J.s tjæner Peder Christensen Hauwe udgiven.“

Af disse ansøgninger, resolutioner osv. lære vi altså, at H. J. ikke alene var borgmester i Frederiksodde, men tillige proviantskriver ved fæstningen samt havde at gøre (var „betroet“) med både byens og kirkens bygning; at han samtidig havde ejen-

¹⁾ Rentek.s reg.bog for privatstanden fol. 62.

domme i Fyn og en forpagtnieg i Skåne; *at* han vel rejste hjem fra rigsdagen efter arvehyldingen for at holde møde med Bogense borgere, men rejste ind igen efter dette møde og blev da i Kbhvn til henimod jul; *samt at* han derpå var en af dem, hvem regeringen 1661-62 lod udarbejde det materiale, som blev grundlaget for matriklen (skyldsætningen) af 1. apr. 1664.

Om hans senere virksomhed have vi kun lidet at tilføje. ^{28/9} 1666 fik han privilegium på at oprette en vinhandel¹⁾. ^{27/9} 1670 fik han en ny konstitution som borgmester, men samme dag kasseredes hans vinhandlerprivilegium, som han ikke havde søgt fornyet. Derimod fik han ^{22/10} 1674 bevilget, at hans hustru, Kirstine Sonesdatter, måtte efter hans død drive vinhandel. — Men han tog allerede ved at ældes, og samme dag, ^{22/10} 74, fik han Nils Tomesen udnævnt til viseborgmester, eftersom han havde andraget, „hvorledes han formedelst alder og svaghed sit æmbede ej altid, så fuldt som det sig burde, skal kunne opvarte“²⁾. Han levede dog endnu fulde syv år, men i det mindste det sidste år var trangt og bittert, og man kan vel nok sige, at sorgen slog ham ihjæl.

Hvis ellers et kongeorde har nogen betydning, skulde man mene, at „den hellige grav var vel forvaret“: Frederik III havde jo ^{16/4} 63 ubetinget „efterladt“ ham hans proviantregnskaber, og rentekamret havde ^{21/4} 63 givet ham fuld „kvittanse“ for alle bygningsregnskaberne. Men der var senere kommet en ny konge (Fr. III.s søn) og en ny regering; og hvor skamlöst den nye konge, den „højmodige“(!) Kristian V, gik fræm mod sin faders gældnere, har iblandt andre A. D. Jörgensen givet os flere talende eksempler på³⁾. Her have vi et nyt. — Efter kgl. befaling af ^{27/5} 1680 bleve: Otte Kristensen Skeel til Vallø, Kristoffer Sehested til Nislevgård, Knud Thott til Næs og Knudstrup, etatsraad Herman Meyer, Villum Lange til Asmildkloster, Erasmus Bartholin til Lindholm og Povl Nilsen til Brorupgård, — „kommitterede til alles deres regnskaber, som noget af kongl. majts. jordegods

¹⁾ Fynske Reg. 1666 nr. 51. — ²⁾ Fynske Registre 1674 nr. 91. — ³⁾ A. D. Jörgensen, „Griffenfeld“ I, 319-24.

for deres prætenderede gældsfordringer udi Frederik III.s tid til ejendom haver bekommet“, at gennemgå; — og $13/6$ 1681 afsagde denne kommissjon på rådstuen for Kbhvns slot følgende „*Kendelse over borgmester Hans Jörgensens regnskaber*“:

A. Frederiksoddes bygningsregnskab, beregnet for juli 1655- $1/5$ 1656:

1.) på grund af manglende attestationer kan to kvitteringer for arbejdsløn til en tømmermand og en glarmester (29 rdl. 21 sk.) og for materialier leverede til dem (96 rdl. 2 ort 16 sk.) ikke godtgøres.

2.) 92 rdl., som han efter åtte kvitteringer har ført til udgift, kan ej godtgøres i dette regnskab, da de vedkomme det endnu ikke aflagte proviantregnskab.

3.) H. J.s opgivelse af segs hestes fodring i tretten uger til 64 læs hør og 76 tdr. $2\frac{1}{2}$ sk. havre bliver, som usædvanligt, nedsat med $33\frac{1}{2}$ læs hør og 38 tdr. $1\frac{1}{4}$ sk. havre \div 47 rdl. 2 ort 18 sk. (\div 11 rdl. 2 ort 12 sk., som alt af kammeret var afkortet).

B. Frederiksoddes kirkebygningregnskab $15/9$ 1655- $1/5$ 1657:

1.) en del kvitteringer for stenbrydning i marken og Ullerup kirkes nedbrydning, til arbejdsfolk, vågumænd, tømmermænd og en tilsynskarlv osv. (71 rdl. 3 ort 8 sk.) samt for indkøb af tømmer, sten og kalk (413 rdl. 8 sk.), fattes kontrakter og bygmesterattester, hvorfor beløbene ej kan godtgøres.

2.) for for højt beregnet foder til to heste i 30 uger og segs heste i 52 uger afkortes $248\frac{1}{2}$ rdl. (\div 58 rdl. 13 sk., som forud af kammeret var afkortet).

C. Frederiksoddes bygningsregnskab $1/5$ 1656- $1/5$ 1657:

1.) De efter segs kvitteringer udgivne penge til adskillige karle for materialiers og bygningers tilsyn samt for skibsfragter (i alt 267 rdl.) kan ej godtgøres, da han efter bestalling nød løn på sig og to tjænere, og ingen ordre eller bevilling har haft på disse udgifter.

2.) elleve kvitteringer til beløb 335 rdl. 3 ort 16 sk. kan, som proviantregnskabet vedkommende, ej her godtgøres.

3.) Fem kvitteringers og ellers opskrevne beløb (105 rdl. 2 ort 18 sk.) til kalkslagere, blytækker, hjulmænd og for knobbe at save og føre, kan ej godtgøres, da bygmesterens attester mangle.

4.) 30 rdl. 1 ort 10 sk. for sand og ler at age, udgift af tømmer og tagsten, kan ej godtgøres, da der hværken findes ordre, kvittering eller bygmesterattester.

5.) de efter kvittering indførte 87 rdl. 3 ort 20 sk., betalte til

ingeniøren Erik Jörgensen for 758 læs brosten, godtgøres ej, da der fattes ordre, og det ej er bevilget, at „kongen betaler de sten, som i hans eget arbejde opgraves.“

6.) for for meget til udgift ført for 187 læs hø til segs heste (124 rdl. 2 ort 16 sk.) og hele summen for 164 $\frac{1}{2}$ td. havre til disse heste (da der ej var gjort regnskab for nogen havre, modtagen i magasinet $\frac{19}{3}$ 1657) afkortes i alt 147 rdl. (efter at 87 rdl. er afdraget, som alt er afkortet af kammeret).

D. Frederiksoddes bygningsregnskab $\frac{1}{5}$ - $\frac{24}{10}$ 1657:

1.) „på pag. 21 angiver han at have efter rigens råds ordre sålt 576 tdr. rug til adskillige udgifter og derfor bekommet 694 rdl. 2 ort 16 sk., hvilke han sig ej til indtægt haver ført, hvorfore de og på kammeret haver været gjort til antegnelse og på hans erklæring passeret. Mens som samme ej for nøjagtig eragtes kan, og derpå ingen kgl. tilladelse været haver, kan de efter instruksens 1. artikkel ej godtgøres.“

2.) de efter to kvitteringer til udgift anførte 186 rdl. 2 ort 16 sk. på adskillige betjantes løn for opvarntning ved bygningen kan ej godtgøres, da han ingen ordre eller bevilling derfor har haft, men derimod har nydt løn på to tjænere.

3.) den efter to beviser osv. beregnede godtgørelse for skade på deller, indkøbte i Drammen (296 rdl. 3 ort 10 sk.), burde ikke været kongen tilregnet, da rigens råd har henvist H. J. til at søge sælgeren derfor.

4.) for ni udgifter til tømmermænd, hjulmænd, glarmestre, arbejds løn, tjære og ellers 129 rdl. 4 sk. kan beløbet ej godtgøres, da der hværken er fræmlagt kvittering eller bygmesterattest.

5.) af samme grund kan 509 rdl. 2 ort 2 sk. udgift for materialier ej godtgøres.

6.) 66 rdl. 2 ort 4 sk. burde ikke været anførte i dette regnskab.

7.) de af kammeret godtgjorte 128 rdl. på en tjæner, som har samlet H. J.s regnskaber og haft omkostninger derved, kan ej godtgøres, da H. J. har nydt løn derfor og selv burde gjort dem.

8.) „de 30 rdl., som indføres at være givet Hans Vilhelms [Willumsen?] i Odense for en af kgl. majts vægt med lod dertil, han fra fjenden skal have ransoneret, kan ikke godtgøres, eftersom den jo ikke kunde være bleven fjenden til del inden Fredericia overgik, som skete den dag, det regnskab er sluttet.“

9.) „han haver opført sig 1425 rdl. rente på hans forstrækning, som ej kan passere, efterdi befindes, at han ingen forstrækning

har gjort, men bliver hans majt herpå en ansenlig summa penge skyldig.“

10.) „endeligen er hannem godtgjort og uden kgl. ordre og bevilling med jordegods betalt 242 $\frac{1}{2}$ rdl. på Daniel Kurvmagers vegne, som er indført udi en af kammeret udstedt afregningskvittanse af $\frac{30}{6}$ 1658, hvilke efter instruksens 2den artikel som en fremmed gæld ej kan godtgøres.“

„Når nu renten af alle forskrevne summer, beregnet fra $\frac{1}{5}$ 1664 til $\frac{1}{11}$ 1680, lægges til kapitalen, som efter instruksens 10 artikel årligen beregnes 3 ‰, da bedrager udi alt kapital og rente, som H. J. igen til hans kgl. maj. bör fra sig lægge, 8282 rdl. 1 ort 6 sk. — Herforuden er han efter instruksens 8 art. [pligtig?] at gøre regnskab for al den proviant, som han udi bemældte fæstning Frederiksodde annammet haver, som sig til mange tusende rdl. beløber, og til dato ej er sket.“

Således lød de kongevalgte kommissærers „kendelse“. — I hvor mange bemærkninger den end kunde give skellig grund til, skulle vi indskrænke os til følgende: *at* det var fra 25 til 23 års gamle regnskaber, der nu skulde klares; *at* de papirer, på hvilke beviskraften skulde grundes, bevislig vare ødelagte af fjenden, da Frederiksodde stormedes; *at* derfor regnskabsaflæggelsen for sytten år siden som umulig var „efterladt“ ham af kongen og kvittering given ham af rentekammeret; og *at* han nu var syg og affældig, så han ikke selv kunde føre sit forsvar for kommissjonen. — Han måtte da indskrænke sig til at indsende følgende ansøgning, som han næppe selv har kunnet affatte:

„Allernådigste Arvekonning! For den alvidende gode Gud og Ed. kgl. Majt. udi hjærtens angst og vemodighed allerunderdanigst andrages, hvorledes jeg fattige, gamle, udlevede, svage menneske siden mine regnskabers forhør i Kbhvn så ofte og mange gange haver de kgl. betroede rådstuekommissarier tilskrevet og ingen trøst, hjælp eller nåde kunnet nyde, beder for Jesu blodige sveds skyld, H. kgl. Majt. vilde i nåde anse, at kommissarierne gör ingen forskel på de høje fordringer, som ved store leveranser er sket, og derfor udvalgt af det bedste bøndergods [, hvad?] de behagede, haver haft det i så mange år og nydt deres indkomst deraf. Jeg fattige mand derimod haver alene gjort leveranse med rede penge, først til den anbefalede og højfornødne bygning af Frederiksodde, og derefter til højlovlig H. kgl. Majt. selv i den brændende belejring, der en rdl. var mod ti tilforn at være; når jeg således derover haver mig udsat og lånt hos alle,

hvor jeg en rdl. bekomme kunde og derfor udgivet brev på ære og redelighed at betale, og jeg nu derfor til adskillige ting med dette på æren søges.

„Allerunderdanigst bedes, Ed. kgl. Majt. i nåde ville anse, at jeg efter min skyldige troskab, kongen og riget til tjeneste, mig således haver udsat, foruden at jeg haver mått med rede penge betale efter min sal. formand*) sejludg, beg, tjære, tavl og tømmer over for halvanden tusinde rdl., som han i den brændende belejring til den kgl. skibsflådes fornødenhed forstrakte efter den høje ministri ordre og flittig begæring, der de vare[r] andensteds var ej at bekomme, og jeg aldrig en sk. derfor bekom.

„Når jeg fattige mand nu for mine udlagte rede penges forstrækning ej andet bekom efter lang ophold og derpå følgende stor bekostning til min timelig velfærds spille, end noget øde og forarmet bøndergods, som var det øde og ringeste, ingen anden vilde have, og deraf de mange uophørlige skatter og kontributioner i forløbne urolige tid udgivet, mange dobbelt mere end dets værd, samt største del deraf at lade opbygge, som siden i den kgl. gæld for halv er hensålt, hvilket ydermere haver bragt mig i den vidtløftighed, som jeg nu på min høje alder aldrig kan aflægge. Foruden forbemældte halvanden tusind daler, min salig formand til den kgl. flådes udredning, som för er mældt, forstrakte, og jeg måtte betale og ganske intet derfor haver mått bekomme.

„Skulde nu godset, som jeg for halft i kongens gæld haver hensålt, og jeg det som det bedste gods, H. kgl. Majt. og riget til tjeneste, med rede penge haver betalt, mig eller de, som det nu haver, fradømmes, er Gud bekendt, hvorledes min tilstand da vil blive. Dersom denne elændighed mig skulde overgå, havde jeg eller min hustru og uopfødte børn ikke det ringeste i verden at leve af, eftersom det fattige hus, jeg ibor, tillige med anden ejendom er, for Gud sandfærdig, for kongens gæld pantsat. Allernådigste arvekonige, jeg kaster mig neder for Ed. Majts fødder, beder i dybeste underdanighed, at de mange vemodige tårer, som falder af mine, min fattige hustrus og fjorten børns vemodige øjne, [må] finde nåde for Ed. Majt., og det for Guds egen ære skyld, at jeg må for mig, hustru og børn nyde det brød, vi med nødtørfthighed kan leve af. Hvilken kgl. nåde og store barmhjertighed, som H. kgl. Majt. med benåder sin fattige gældbundne svend, vil Gud aldrig forglemme, men H. kgl. Majt. med det ganske kgl. arvehus her timelig og hisset evindeligt rigeligt vil belønne, at jeg og alle mine i vores daglige bønner til den barmhjertige, nådefulde

*) atter hans kones forrige mand.

Gud aldrig skal forgætte. Ønsker Hs. kgl. Majt. med det ganske kgl. arvehus udi al bestandig glæde, fred og ønskelig sundhed.

Bogense i Fyn

d. 21. juni 1681.

Det af hjærte ønsker H. kgl. Majts
allerunderd. tropligtig tjæner* *)

Heller ikke om denne ansøgning skulle vi udtale os. Selvfølgelig fandt den kun døde øren. Regeringen trængte stadig til penge, og nu dobbelt, da den nys havde ført den skånske krig. — H. J. indgav dog en ny ansøgning:

„Allernådigste Arvekonning! Fordrister mig ydermere H. kgl. Majt. i dybeste underdanighed at tilkendegive, hvorledes det kongelige udlagte gods for Frederiksoddes indrettede bygning og mine forstrakte pantepenge blev udlagt.

„For det første udi belejringen i Kbhvn d. 27. april 1660 (da én daler var mod mange at skattere) lånte jeg af borgmester Peder Pedersen *ibidem* og forstrakte H. kgl. Majt. højlovlig *Fredericus tertius* 1477¹/₂ rdl. 43 sk.

„Derfor blev mig i Rugårds amt udi Skovby sogn pantsat ti hele og halve gårde, af hvilke da stod øde syv, og en kirkebolig. Nogle få gårde var besat, mens var ganske forarmet; måtte ikke alene tvende af de pantsatte gårde, som ikke var stik eller stage på, ganske af ny opbygge, og tre gårde haver over tyve år [stået] og endnu står slet øde og ubesat; de var alle forarmede; måtte dem med fæ og korn til føde og sæd forsyne, deres skatter betale, bekom ikke landgilde af den største part i mange år. Heraf kan sluttes, når de store kontributioner anses, hvad rente jeg arme mand af forskrevne gods mod denne forstrakte kapital haver nydt, som med renten til forløbne forår kunde bedrage 3428 rdl. 4 ŷ . De forbemældte to gårdes opbygning og det andet ruinerede pantsatte gods *melioration* haver kost mig over 450 rdl.

„Anno 1664 d. 8. okt. blev mig udi Hindsgavl amt i Båring by 14 hele og halve gårde [udlagt], som største del var selvejergods, næsten øde, ubebyggt og ubesat, ejendommen i Middel-fart borgere sålgt og forpantet, kunde ikke bebygges, uden jeg ejendommen fra Middel-fart borgere kunde indløse, som ikke i min ævne bestod, bekom derfor ikke af de fleste en daler, men forstrakte dem korn og fæ til føde og sæd, betalte deres skatter, som endnu hos dem resterer, gjorde

*) Ovenstående ansøgning blev i kopi vedlagt en supplik af H. J. til gehejmerråd, rentemester Henrik v. Støcken, efter hvilken kopi afskriften er tagen.

omkostning med bygning på tvende kgl. fæstegårde med tømmer, tag og arbejdsløn: for et hus af 16 fag på en gård, og for en stor del ege- og fyrstømmer til en anden gård, tilsammen nogle til 100 rdl. Der jeg nu intet hos bonden igen kunde bekomme, måtte jeg dette gods forlade.

„Imod forskrevne Båring gods blev mig bevilget i Rugårds amt 16 hele og halve forskyldte, forarmede, mange øde og ubesatte bøndergårde, som ingen i betaling vilde antage, hvorunder var tvende slet øde gårde, som jeg har ladet opbygge, som koste mig over 120 rdl.; den største del [af] de andre haver jeg hjulpen med korn til føde og sæd og bæster at drive jorden med, og ingen landgilde af mange kommet. Og er mig for landgilde og forstrakte penge til skat og korn til føde og sæd nogle hundrede daler skyldig, så jeg arme mand, formedelst de høje kontributioner i forløbne fejdetid, sidder i største elændighed, kan og en del af dem aldrig svare med deres landgilde og skat, eftersom mange af gårdene er dobbelt forskyldt.

„Af forskrevne kan ses, hvorledes jeg med udlæg for mine forstrakte, lånte penge har været aflagt.

„Foruden dette udlæg forstrakte og min afgangne formand [Tord Andersen] til højlovlig H. kgl. Majt.^s skibsflåde i den brændende belejring efter da [værende] hr. rentemesters ordre, flittige begæring og kvitteringer, som jeg med rede penge lånte og betalte, og sidder endnu i gæld derfor, næsten ved 1500 rdl.

„Og som forbemældte mig nådig tillagte gods største del for Frederiksoddes bygnings gælds betaling er sålgt og forpantet; dersom det dennem skulde fratages, haver jeg med min hustru og mange små ej det, vi kan have føden af; eftersom mit ringe hus og ejendom også er for gæld til tinge forpantet; som enhvær da sit vil tiltræde, må jeg udlevede stympet med mine betlestaven antage, hvorfore jeg for Kristi retfærdigheds skyld begærer, mig nådigst må tillades, at det ringe, forskyldte gods, som jeg mangedobbelt haver så dyre betalt, må mig, min fattige hustru og børn benådes at leve af. Eftersom min velfærd ikke alene er tilsat, mens og min fattige hustru med sin gode middel fra Kbhvn til mig i elændighed er forflytt, som nat og dag råber og skriger over mig, som hende med sine børn til slig jammer og timelig velfærds spilde haver forflytt. Lever i allerunderdanigste forhåbning, at, som jeg har tjænt tre konger i Danmark og stedse i forrige tider har været brugt, og er den eneste borgmester, der lever af dem, der blev brugt ved den kgl. regerings forandring, og nu til det sidste jammerlig med dag og nattes suk og gråd belastes, lever i forhåbning, H. kgl. Majt. lader mig finde nåde for sin majestæts öjen. Derefter jeg inderlig forlænges, vænter nåde, nåde. Gud allermægtigste

vil H. kgl. Majt. med det kgl. arvehus rigelig velsigne, det af hjertet
 ønsker H. kgl. Majts allerunderdanigste tropligtige tjænere

Bogense d. 18. juli 1681.

med liv og blod

Hans Jørgensen.“

Hans „allerunderdanigste forhåbning“ blev dog på det sørge-
 ligste skuffet. Heller ikke til denne ansøgning blev der taget
 hensyn. — Kun i nogle uger overlevede han dog denne nye
 skuffelse: 69 år gammel jordedes han 28. novb. 1681 i Bogense
 kirke ¹⁾, til hvilken han længe forinden havde skænket en andel
 i Æbelø [regnet] for 100 rdl. ²⁾.

Man havde dog ikke oppebiet hans død. Blandt kommissjons-
 forretninger i henhold til revisjonskommissjons domme findes
 kopien af rentekammerets til udlægskommissjonen leverede jorde-
 bog over det til H. J. d. $\frac{8}{10}$ 1664 og $\frac{9}{2}$ 1667 udlagte jordegods
 i Hindsgavl og Rugård amter. Til denne jordebog er der blandt
 andet føjet følgende: „Efter allernådigst befaling skal tages hos
 borgm. H. J. i Bogense jordegods for ungefær 5390 rdl., hvortil be-
 høves besat gods hartk. 107 tdr. 6 sk. 1 fdk. $3\frac{1}{5}$ alb. — Dertil er
 d. $\frac{27}{9}$ 1681 og efterfølgende dage gjort indførsel og udlæg udi
 bemældte og herunder indførte jordegods, og efter instruksen er
 1 td. besat gods [regnet] for 50 rdl. og det ubesatte for 25 rdl.
 Besat gods 103 tdr. „ sk. 1 fdk. 1 åtk. $3\frac{1}{5}$ β = 5152 rdl. 3 Ɔ .
 ubesat gods 9 tdr. 4 sk. = 237 rdl. 3 Ɔ , tilsammen 5390 rdl.“
 Da imidlertid udlæget ikke svarede til den prætenderede summa,
 blev yderligere befalet udlagt (rentekammerskrivelse af $\frac{29}{11}$ 81)
 en gård i Gammelby, en i Ellegård og en i Eskildstrup for 791
 rdl. 22 sk. — På en designation over revisjonskommissjonens
 behandlede boer (vedlagt pakken med dommene), er endvidere
 opført: „ . . . Hans Jørgensen 8282 rdl. 22 sk., afbetalt med
 jordegods på 801 rdl. 2 ort $6\frac{1}{2}$ sk. nær“*). Hvorledes der siden
 handledes med det ham i Ålborghus og Silkeborg amter udlagte
 gods, have vi set (s. 18, anm. 5). — $\frac{10}{7}$ 1682 fik amtmand H.
 O. Winterfeld ordre til at beskikke mænd til gentagen vurdering

¹⁾ *S. Jørgensen* $\frac{24}{9}$ 1892. — ²⁾ *Vedel-Simonsen*, „Rugaard“ III. 19. Jfr.
 hermed, hvad vi s. 17 have meddelt om Bogense latinskole. — *) „Denne
 sum svarer vel til den anden af rentekammeret reducerede udlægssum“
 (*J. Bloch*).

af H. J.s dødsbo¹⁾); og ^{10/}₁₁ 1683 fik byfoged N. N. Basse et missive, der tillod Matias Bolt at lade hans myndlingers (3: afg. borgm. H. J.s to börns) gods sælge ved avktion²⁾).

Allerede forinden havde også enken indgivet en ansøgning:

„Stormægtigste, højbårne Arvekonge, allernådigste Herre!

„For Eders kgl. Majts fødder nedkaster jeg fattige (imod al forhåbning indtil bettelstaven forarmede) enke mig udi allerdybeste underdanighed, og af hjærtens angst råber og beder at må blive delagtig udi Eders kgl. Majts nåde, som Eders Maj. haver tusinde råd til og [af] medfødte kgl. nåde og mildhed altid hjælper udi højeste nød bestæd og betrængte undersætter med. Udi sådan allerund. tillid andrages, at min gamle mand Hans Jörgensen i Bogense, som var den sidste borgmester af de, der var med [ved] den højlovlige arveregerings lykkelig begyndelse, strags efter revisjonsdommen var afsagt og hannem tilstillet, af hjærte[sorri]g og angest fra mig og mine mange u[myndige] børn døde, hvorpå nogle tilfors[krevne] kommissarier tog bøndergodset bort, s[. . . .] afstanden og for en ringe penge [. . . .] til at betale de penge, den salig mand havde optagen at forstrække og fortsætte de gjorte og beviste Fredericia bygning med, som nu ej måtte godtgøres. Her foruden forseglede strags byens øvrighed boet, som er så ringe, at jeg fattige kvinde med mine egen, med den sal. mand avlede, tre små umyndige børn ikkun kunde have den kummerligste livsunderholdning af. Og frasagde fem af hans ældste børn arv og gæld af frygt for den slutning i dommen om regnskab at gøre for Fredericia proviant, som aldrig haver kunnet ske eller ske kan, formedelst alle proviantbrevene, der byen blev indtagen, kom i fjendens [våld], blev forrykt og undertrådt på gader og stræder, og to proviantskrivere, som dem havde, blev i plyndringen slagen ihjæl, hvilket er så klarlig bevist for Eders kgl. Majts hr. fader, sal. og højlovl. ihukommelse, at hans kgl. majt. derpå udgav sit brev af den 16 april 1663, grundet på lovlig og edlige tingsvidner, at min mand skulde være fri for det regnskab, som i kommissjonen imod al forhåbning ikke er anset. Alt dette beklageligt beder jeg hjærtens beængstede og udi armelige tilstand gerådne enke med mine faderløse umyndige børn, at Eders kgl. Majt. for Jesu Kristi skyld og af D. Majts egen retfærdighed allernådigst ville anse og forbarme Dem over os og benåde mig og min sal. mands efterladte børn med et kgl. beskærmelsesbrev for deres tiltale fri at være, som af min sal. mand har fået af det udlagte gods i betaling eller sålgt, ti de aldrig kunde betales af boet, hvis vilkår er

¹⁾ Fynske Miss. 1682 nr. 31. — ²⁾ Fynske Miss. 1683 nr. 49.

— desværre — således, at jeg med mine tre børn ikkun kummerligen deraf kunde have det daglige brød og underholdning.

„Dernæst allernådigst at konfirmere Eders kgl. Majts hr. faders nåde og efterladelse for regnskabet at gøre, efterdi det, så sandt Gud lever, hværken haver kunnet gøres eller kan vorde gjort, ti desværre både fæstning, proviant og regnskaber blev den tid fjenden til deling.

„Og eftersom, allernådigste Konge og Herre, min første sal. mand, Thøer Andersen Segelmager*), en med de bedste borgere i denne bys belejring, holdt 30 ryttere, 10 fattige borgere, syge og kvæste, og gik selv sjette til vålds af sit hus i belejringen; der flåden skulde ud til slaget i Sundet, forskaffede adskilligt skibsredskab, som da fuldhøjt nødtigt var, og blev kontant betaling lovet, efter rentemester hr. Peter Reedtz's hånd og kvittering, mens der er aldrig følget noget på, som er 1500 rdl., så fræmstiller jeg udi allerdybeste underdanighed til Eders kgl. Majts egen faderlig nåde, om de imod denne rigtig fordring (samt for meliorationen på det mig udlagte øde og nu fratagne, besatte jordegods) for Guds skyld og som en almisse vilde for samme fordringer lade mig få noget af det borttagne ringe bøndergods igen til mine fire fattige børns ophold, hvorved den hårde kommissjonsdom så meget allernådigst og højlovlig blev formildet og forlindret for mig, ligesom for andre, der i kommissjonen været har, af Eders kgl. Majt allernådigst er vederfaret etc.

„Kbhvn. 11. marts 1682.

Kirsten sal. Hans Jörgensens.“

Denne ansøgning var dog *ikke helt* spildt: på kammerets forestilling resolveredes der: „For Frederiksoddes regnskab må hun være fri, og må hun nyde en bondegård, mens hun lever. Den ²⁵/₄ 82. Christian.“¹⁾ — Af en hosliggende seddel ses det, at gården lå i Ejlskov, Hårslev sogn, og var af hartk. 11 tdr. 1 sk. 3 fdk. $\frac{1}{2}$ alb.; den „skylder 14 skp. rug, 16 skp. byg, 14 skp. havre, en bolgalt hverandet år, et får, et lam, to gæs, to skp. havre, fem høns, ti æg, en $\frac{1}{2}$ lysegarn, to travet langhalm, et fodernød, to læs hør, 15 læs ved, ti skp. havregæsteri,“ og af noget eng, kaldet Tidselholm, skyldes der: 10 æg, $6\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 1 sk. 1 alb.

— „I skiftet efter Hans Jörgensen glemte skifteforvalteren, byfoged Nils Basse, som det synes, at Æbelø kun var overladt

¹⁾ jfr. „Resol. Prot.“ IV, 231-34. (Orig. ved kammerkanselliet) — *) I rentekammerets forestilling kaldes han „Seyllegger“.

ham på tyve år fra 1666 at regne, anslog den derimod som den afdødes virkelige ejendom og udlagde den således til hans arvinger og kreditorer, som hvis ejendom den endnu anføres i den nye matrikel af 1688, uagtet allerede de tyve år vare forløbne¹⁾. — „Fra Matrikul 1690 haves en Genpart i Raadstuearkivet, heri er fundet: Nr. 3 Borgmester Hans Jörgensens Arvinger have paa Æbelø Damshauge og Gammel Mark, Hartkorn 13 Td. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., Svins Olden 2 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.; og Nr. 37 Kiersten salig Borgmester Hans Jörgensens 6 Skp. 2 Fdk.“²⁾. — Dele af øen synes da at have været hans fulde ejendom, ligesom de ogsaa agtedes og behandledes som sådan på skifterne efter enken (1693) og efter datteren Else (1694)³⁾. Der opstod inidertid en mængde stridigheder om øen, hvilke fortsattes gennem flere år, i det mindste indtil 1699⁴⁾. — Ifølge matriklen af 1688 ejede H. J.s arvinger dengang en gård i Skovby, to gårde i Eskilstrup og en i Melby⁵⁾.

— Hans Jörgensen Husum synes at have været tre gange gift; først med en kvinde, hvis navn og byrd vi ikke kende, og med hende at have haft mindst en søn og en datter. Ti „1/9 1671: for Retten fremstod Borgemester Hans Jörgensen ved sin Søn *Jørgen Hansen*. Som begierrer Dom“ osv.⁶⁾. Denne søn kan altså dengang ikke have været så helt ung, men hværken før eller siden have vi truffet ham. Og ²⁵/₄ 1664 (se ovenfor, s. 18!) kræver han skovrider Lindener for renter til sin „umyndige datter“, om hvem vi i øvrigt heller ikke vide noget.

Dernæst ægtede han sin formands, børgm. Jens Madsens, datter, hvis navn vi heller ikke kende, og havde med hende følgende ni børn⁷⁾: *Nils Hansen Husum*, præst i Gelsted og Rørup ²³/₂ 76, † ²⁴/₁₂ 1704, * Anna Lavritsd. Kullerup, enke efter hans formand Hans Bærtelsen Stage⁸⁾; — *Mads H. H.* „en vidt-

¹⁾ *Vedel Simonsen*, „Rugaard“ III. 19. — ²⁾ Provst *C. Fog* ¹³/₉ 1892. — ³⁾ *Vedel Simonsen*, „Rugaard“ III, 138 flg. Men *V. S.* har åbenbart, måske vildledet af kanselliråd Hertz, ikke kunnet hitte rede i øens indviklede ejendomsforhold; derfor har han ogsaa s. 143-45 steds meddelt en oplysende og klarende fremstilling af *C. P. Paludan-Müller*. — ⁴⁾ *Vedel-Simonsen*, III, 19-20 og 160-66. — ⁵⁾ steds s. 40 og 49. — ⁶⁾ „Bogense Raadstue Baagh.“ — ⁷⁾ *Vedel Simonsen*, „Rugaard“ III, s. 18-19, jfr. s. 119. — ⁸⁾ *Wiberg*, „Præstehistorie“ I, 430 og 762.

løftig person, der blev ansat som kapellan ved Budolfi kirke i Ålborg*), men afstod strags igen sit æmbede; blev udlagt som barnefader af et kvindfolk på Æbelø osv. Havde givet sin moder 100 rdl. i Æbelø, som han havde arvet efter sin fader; arvede også 1694 efter sin syster, men måtte strags udlægge arven for gæld til et par mænd i Bogense og Kbhvn, ialt 147 rdl. 4 $\frac{1}{2}$ 8 sk.“; — *Birgitte Hansd. H.*, * rådmænd Hans Jensen i Bogense (åtte børn); — *Kirstine Hansd. H.*, * Johan Jörgensen Sommer, hjælpepræst i Nörrenærå og Höjrup $\frac{23}{3}$ 71, præst ssteds $\frac{4}{8}$ 73, † $\frac{10}{11}$ 86 (to børn)¹⁾; — *Bodil Hansd. H.*, * löjtnant Utke til Brandholt; — *Maren Hansd. H.*, * Oluf Stålsen i Jylland (søn Johan Olufsen); — *Sofie Hansd. H.*, * Johan Henrik Gortmand; — *Anna Sofie Hansd. H.*, * handelsmand Povl Jæspersen i Kærteminde; — *Kristense Hansd. H.*, * ¹⁾ Karsten Jörgensen Sommer, broderens eftermand i Nærå og H. $\frac{30}{11}$ 86, † $\frac{30}{4}$ 88 (ingen børn), * ²⁾ Johan Ludvig Struch, hendes 1ste mands eftermand i Nærå og H. $\frac{5}{7}$ 88, † $\frac{9}{11}$ 1723 (af deres mange børn blev Hans Struch sin faders eftermand)²⁾.

Vi vide hverken, når H. J. ægtede sin 2den kone, eller når hun døde, men efter hendes død ægtede han *Kirsten Sonesdatter*, enke efter sejlmager Tord Bönrode af Kbhvn ³⁾, der i det foregående oftere er omtalt som „Tord Andersen“. Bryllupet må have stået efter $\frac{17}{1}$ 63, da hendes første mand endnu levede, og *inden* $\frac{29}{5}$ 69, da hun var H. J.s hustru; men nærmere kunne vi heller ikke opgive tiden (*måske* var hun dog endnu $\frac{10}{6}$ 68 Tord Bönrodes enke, da der afsagdes dom i en værgeomålssag mellem H. P. Kleins enke og „Kirsten sal. Tord Andersens,“) ⁴⁾. — Hun synes, hvad jo også H. J. udtaler**), at have været velhavende, ti i sit første ægteskab havde hun sønnen Anders Tordsen, hvis arv efter faderen udgjorde 2794 rdl, men

¹⁾ *Wiberg*, III. 493; *Thomle*, „Pers. Tidssk.“ I. 2. 356. — ²⁾ *Wiberg*, II, 493-94 og III. 749. — ³⁾ *S. Jörgensen* $\frac{24}{9}$ og $\frac{8}{10}$ 1892 (*Vedel Simonsen* kalder hende i sin „Rugaard“ to gange fejlagtig Kirsten „Stensdatter“; i sin „Elvedgaard“ II. 11 har han dog „Sonesdatter“). — ⁴⁾ *H. R.* stævnebog 1668 fol. 93, dombog fol. 4. — *) Findes dog ikke hos *Wiberg*. — **) se s. 33, l. 33-34.

som allerede 1686 døde i Bogense som stud. theol.¹⁾. Hun synes endnu at have haft andre børn af dette ægteskab (s. side 33, l. 35), men de må tidlig være døde — I sit 2det ægteskab (med H. J.) havde hun de to døtre²⁾: *Anna Lusie Hansd. H.*, f. i Bogense $\frac{2}{2}$ 71, † $\frac{31}{7}$ 95, * $\frac{5}{9}$ 94 Rasmus Pedersen Bruun, f. i Torkelstrup $\frac{16}{6}$ 41, rektor i Nykøbing p. F. $\frac{1}{5}$ 77, mag. $\frac{21}{6}$ 77, præst i Klinte og Grindløse $\frac{7}{9}$ 78 (havde allerede fået væntebrev herpå $\frac{17}{11}$ 69), † $\frac{31}{8}$ 1713 (en søn, Peder, f. 1695, † 1710)³⁾; — *Else Hansd. H.*, † ugift 1694. — At der har været endnu et tredje barn, fremgår både af faderens ansøgning $\frac{21}{6}$ 81 og af moderens $\frac{11}{3}$ 82⁴⁾; men det må være død tidlig, inden $\frac{24}{4}$ 86 (se nedenfor!), rimeligvis endog før $\frac{10}{11}$ 83 (s. side 35, l. 3).

$\frac{25}{3}$ 84 fik Kirsten Sonesdatter „bevilget skattefrihed til a^o 1690 af hendes afdøde mands afbrændte gård i Bogense.“ (Ifølge tingsvidne af $\frac{27}{2}$ 84 var H. J.s gård og bygninger d. 2. febr. nedbrændt således, at lævningerne efter branden takseredes til — *fem mark!*) Gården var ifølge enkens ansøgning af $\frac{29}{2}$ 84 udlagt til kreditorerne; de vilde nu ikke befatte sig med grunden eller formedelst byens slette tilstand bygge på den; enken blev da, som nærværende, søgt for grundskatten, for hvilken hun beder sig befriet, indtil hun får opbyggt et lidet nødtørftigt hus til sig og børnene, hvorefter hun vilde betale skatten)⁵⁾. — $\frac{3}{10}$ 85 fik hun bevilget frihed for grundskat af gården i Bogense og tre års frihed af bondegården. (Hværken ansøgningen af $\frac{2}{8}$ 85 eller kammerets forestilling af $\frac{20}{9}$ 85 nævne den forrige skattefrihed, som heller ikke havde hindret øvrigheden i eksekutions-trusel mod enken)⁶⁾. — Kirsten Sonesdatter holdt $\frac{24}{4}$ 86 skifte med sine to døtre af 2det ægteskab, efter sin afdøde søn af 1ste ægteskab. „Af arven faldt, som betaling for udlæg, forlods til

¹⁾ *S. Jørgensen*, De anf. breve. (Arven stemmer dog mindre vel med de 2000 rdl., som H. J. $\frac{19}{6}$ 72 omtaler i sit indlæg mod Isak Pedersen, se ovenfor s. 21-22; men sagtens er kapitalen våkset ved renter.) — ²⁾ *Vedel Simonsen*, „Rugaard“ III. 219. — ³⁾ *Wiberg*, II, 224; *I. Barfod*, „Falsters Gejstl.“ I, 69 og II, 310. — ⁴⁾ Se foran s. 31, l. 33 og 35 l. 21-22. — ⁵⁾ Resolutionsprotokol VII. 8 og VI. 144-45. — ⁶⁾ Resolutionsprotokol VIII, 199 flg.

moderen 1088 sld. 1 ŷ 8 sk., hvortil blandt andet udlagdes anparter i Æbelø, store 673 sld. 2 ŷ 10 sk., som Hans Jörgensen havde pantsat denne sin stiftsøn; af den øvrige arv tilfaldt der døtrene 1500 sld., som moderen beholdt, og hvorfor hun pantsatte sin andel i Æbelø“; men samme år købte hun tre anparter i Æbelø for 2087 rdl. 3 ŷ ¹⁾. Hendes kår kunne da ikke længer have været så trange. som i ansøgningen skildret. — Så giftede hun sig 3die gang $\frac{16}{6}$ 86 med tolder Kristian Pedersen i Bogense²⁾ (vielsen foregik i huset), men hun døde allerede 1693 „i sit 61 år“ (skulde altså være født 1632) og jordedes d. 28. juli i Bogense kirke. — Hendes 3die mand, Kristian Pedersen gav 1705 „lysekronen med de ti arme i Karlekapellet til Bogense Kirke.“ Om hans erhvervelse af gravstedet i samme „Karlekapel“ henviser vi til s. 17. Han var endnu tolder 1711, men allerede $\frac{28}{2}$ 1712 var Jörgen Wederkinch tolder³⁾.

¹⁾ *Vedel Simonsen*, „Rugaard“ III, 24. — ²⁾ *S. Jörgensen* $\frac{24}{9}$ 92. —

³⁾ Se om ham: *Vedel Simonsen*, „Elvedgaard“ II, 11, 20, 48, 68, 78, og „Rugaard“ III, 138-39.
